Gemeente Leeuwarden

Beleidskader Water

Opgesteld door: Weusthuis en Partners
Alle afbeeldingen in dit beleidskader zijn gemaakt door RO Visuals, tenzij er een andere bron vermeld is.

10/2024

Inhoud

1. Inleiding 10

2. Context 12
   - 2.1. Steeds meer weersextremen 12
   - 2.2. Op de bodem van de badkuip 12
   - 2.3. Meer natuurlijke inrichting & veerkracht 13
   - 2.4. Klimaatscenario's 13

3. Welke verantwoordelijkheden heeft de gemeente? 14
   - 3.1. Water: wie gaat over wat? 14
   - 3.2. Zorgplichten gemeente 16
   - 3.3. Overige watertaken 16

4. De hoofdopgaven 18
   - 4.1. Waar ligt onze prioriteit? 18
   - 4.2. Doorwerking van de omgevingsvisie 18
   - 4.3. De wateropgaven in het kort 20

5. Waar zetten we op in? 23
   - 5.1. Doelstellingen: De basis toekomstbestendig op orde 23
   - 5.2. Doelstellingen: Water benutten voor een gezonde en duurzame leefomgeving 30
   - 5.3. Doelstellingen: Water verwaarden 36

6. Gebiedsgerichte uitwerking 41
   - 6.1. Inleiding 41
   - 6.2. Afwegingen bij gebiedsontwikkelingen 42
   - 6.3. Afwegingen in stedelijk gebied en dorpen 43
   - 6.4. Afwegingen in Landelijk gebied – kleigronden (Westergo, Oostergo, Middelzee) 43
   - 6.5. Afwegingen in Landelijk gebied – veengronden (Lage Midden) 44

7. Doorwerking 46
   - 7.1. Relatie met ander beleid 46
   - 7.2. Doorwerking in dagelijkse praktijk 47
   - 7.3. Doorwerking in actuele vraagstukken 49

8. Participatie 52

9. Financiële strategie 53

Bijlagen 54
   - Bijlage 1 - KRW-waterlichamen Fries kleigebied - zoete polderkanalen 54
   - Bijlage 2 - Verdringingsreeks 55
   - Bijlage 3 - doelen waterkwaliteit overige wateren 56
   - Bijlage 4 – Groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving 57
   - Bijlage 5 – Overzicht overig beleid 58
   - Bijlage 6 - Vaarwater (concept) 59
   - Bijlage 7 - Binnenvaartpolitiereglement 60

Voorwoord

Water zit in het DNA van Friesland en daarmee ook van de gemeente Leeuwarden. Al dat water heeft ons landschap gevormd. Leeuwarden is ontstaan op terpen langs de Middelsee. De Ee, Vliet en Potmarge zijn de levensaders van de stad geweest. Alle vervoer ging lange tijd over het water. De vele opvaarten naar de dorpen herinneren daar nog aan. Heel kenmerkend voor Leeuwarden is ook het feit dat de Middelsee van noord naar zuid door onze gemeente liep.

In de stad en de dorpen is het water nog steeds volop zichtbaar. Een tijd lang waren onze grachten en wateren buiten de stad nog sterk vervuild. We hebben in de afgelopen decennia grote stappen gezet om de kwaliteit van het water fors te verbeteren. Het is nu weer heerlijk vertoeven op en bij de grachten in het centrum van Leeuwarden. De Potmarge is een fijne ontspanningsplek in het groen. En Grou floreert als watersportdorp. In onze Omgevingsvisie hebben we de ambitie uitgesproken om deze kwaliteiten te versterken en het hart te willen zijn van een groen-blauwe regio.

Om nu en in de toekomst ons water te kunnen blijven gebruiken zullen wij er zuinig op moeten zijn en hier in moeten investeren. Want dat we vooral genieten van het water is in de nabije toekomst niet altijd meer zo vanzelfsprekend als het was.

Er komen nieuwe vraagstukken op ons af. We zien de weersextremen toenemen; overlast door hoosbuien maar ook langdurige droogte komen steeds vaker voor. We hebben te maken met bodemdaling. In combinatie met een lage grondwaterstand neemt ook de verzilting toe. In het voorjaar en de zomer wordt nu ons hele watersysteem doorgespoeld met IJsselmeerwater. Zodat er voldoende zoet water voor de landbouw is en de waterkwaliteit verbetert. Maar ook de aanvoer vanuit het IJsselmeer neemt af. Dit betekent dat het nog belangrijker wordt om te voorkomen dat vervuilende en vermestende stoffen in het water komen.. Zelfs water uit de kraan is minder vanzelfsprekend.

Kijkend naar deze opgaven is het nodig om de balans in ons watersysteem te herstellen. Om het natuurlijke (grond) watersysteem meer ruimte te geven en water in de bodem vast te houden voor drogere tijden. In Middelsee en delen van Zuidlanden hebben we hier al stappen in gezet. Met de onderwijsinstellingen en bedrijven op de Watercampus hebben we goud in handen om ook nieuwe uitdagingen het hoofd te bieden.

Naast de genoemde watervraagstukken spelen er ook maatschappelijke wensen. Zoals de toenemende behoefte om zomers te verkoeling te zoeken en te zwemmen. Of de wens om vaarroutes mogelijk te maken. Ook hier willen we op inspelen.

Met dit beleidskader water hebben we voor het eerst overkoepelend waterbeleid gemaakt. We geven voor al de bovengenoemde wateronderwerpen aan hoe we hier mee omgaan en hoe we de gemeentelijke rol hier in zien. We brengen de basis toekomstbestendig op orde, maar houden nadrukkelijk ruimte voor de beleving en het gebruik van het water. Zodat het water ook in de toekomst van toegevoegde waarde blijft voor onze leefbaarheid, gezondheid en het woonplezier in onze gemeente.

Wethouder Evert Stellingwerf
24 mei 2024

Samenvatting

Water is onvermijdelijk en onmisbaar. Water draagt in grote mate bij aan ons maatschappelijk welbevinden en raakt allerlei thema's en belangen. Het gaat over bereikbaarheid, beschermd zijn tegen overstromingen en wateroverlast, de beschikbaarheid van voldoende en schoon zoet water in tijden van droogte en schone drinkwaterbronnen, de kwaliteit van het oppervlaktewater, omgaan met verzilting, opwekking van hernieuwbare energie, waterrecreatie en -toerisme in, op of bij het water en wonen op of bij het water, enzovoort.

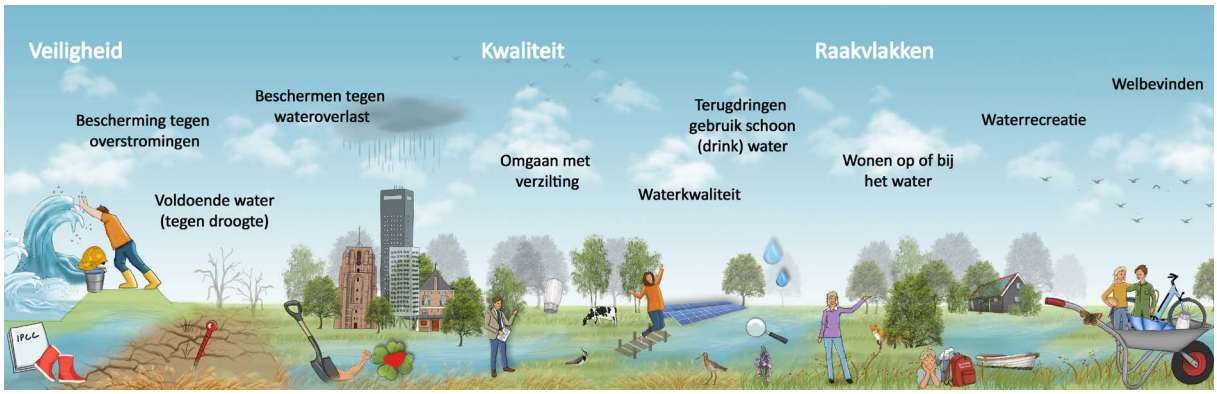

Alle reden dus om als gemeente Leeuwarden duidelijk te maken hoe wij ermee willen omgaan. Nu en later. Dat doen we in dit Beleidskader water. In dit stuk beschouwen we water in de volle breedte en schetsen we de samenhang tussen waterthema's onderling en de samenhang van water met andere functies en belangen. Die breedte en samenhang is best overweldigend. Daarom hebben we in dit beleidskader gekozen voor thema's waarop wij als gemeente Leeuwarden denken het verschil te kunnen maken. Bijvoorbeeld omdat we nadrukkelijk een regisserende of kaderstellende rol hebben, maar ook wanneer we de maatschappelijke urgentie voelen om als gemeente actief mee te doen.

Om onze aanpak te ordenen, werken we met 3 hoofdopgaven. De drie hoofdopgaven zijn de volgende.

Hoofdopgave 1. Het belangrijkste is om onze basis toekomstbestendig op orde te krijgen. De opgave houdt in dat we aan onze gemeentelijke zorgplichten voldoen, onder andere op het terrein van grondwater, wateroverlast en riolering. Om dat op het huidige niveau te kunnen blijven doen, treffen we onder andere klimaatadaptieve maatregelen. Waar nodig actualiseren we onze aanpak zodat we externe veranderingen kunnen bijbenen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de aanpak van wateroverlast. We krijgen de komende decennia met heftiger buien te maken dan waarop we nu anticiperen en gaan daarom in beeld brengen welke aanvullende maatregelen hiervoor nodig zijn. Wij hebben nu al veel objecten in eigendom die het huidige gebruik mogelijk maken. Het onderhouden en vervangen hiervan doen we met het oog op de toekomst. Dit betekent dat we kritisch zijn op vervangingen (is het asset echt nodig?), uitgaan van circulair en emissievrij werken en de introductie van nieuwe materialen en andere levensduren van onze objecten. Vanwege de maatschappelijke urgentie hechten we ook aan een eigen actieve rol op het gebied van waterkwaliteit en de beschikbaarheid van drinkwater. We kunnen hierin ten opzichte van Wetterskip Fryslân, Provincie en Vitens niet zelf het grote verschil maken, maar willen wel hieraan bijdragen door een zo sterk mogelijke samenwerking met Wetterskip Fryslân, Provincie en Vitens.

Het eerste uitgangspunt dat volgt uit deze hoofdopgave is dat **water, bodem en biodiversiteit sturend zijn voor de inrichting en het beheer van de buitenruimte**. Dit uitgangspunt is gebaseerd op een brede beweging die is ingezet door het Rijk, Provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân. Wij vertalen dit nu naar de Leeuwarder situatie. Dit betekent concreet dat we ontwikkelingen en huidig gebruik afzetten tegen de eigenschappen van bodem en water ter plekke. We benutten als het ware de natuurlijke omstandigheden. En we willen bevorderen dat water, bodem en biodiversiteit meer tot hun recht komen. Dit heeft consequenties in het ruimtegebruik, want water, bodem en biodiversiteit gaan meer ruimte opeisen. Na een gebiedsbrede afweging kan dit erin resulteren dat andere functies plaats moeten maken of dat de inrichting ten behoeve van het waterbelang anders wordt. Dit is te beschouwen als een trendbreuk in onze aanpak, omdat we er tot nu toe van uitgingen dat we zonder meer aanpassingen konden doen in het watersysteem ten gunste van andere belangen.

Het tweede uitgangspunt dat volgt uit deze hoofdopgave is dat bij wijzigingen in het beheer, inrichting of het gebruik van de leefomgeving, **we rekening houden met de consequenties voor toekomstige generaties, andere gebruikers en functies en andere plekken**. We mogen niet afwentelen. We willen ontwikkelingen stimuleren die bijdragen aan een robuust en toekomstbestendig water- en bodemsysteem. Ook onszelf moeten we hieraan houden. Als gemeente initiëren we diverse gebiedsontwikkelingen, denk bijvoorbeeld aan woningbouw of herontwikkeling van locaties. We voorzien dat we meer dan in het verleden met onder andere Wetterskip Fryslân ruimtelijke oplossingen moeten bedenken, bijvoorbeeld als het gaat om de berging van regenwater in de nabijheid van bebouwd gebied. Op basis van dit uitgangspunt willen we dus zoveel mogelijk negatieve effecten op onze leefomgeving voorkomen. Als dat echt niet mogelijk blijkt en er zwaarwegende redenen zijn om hiervan af te wijken, dan moet degene die negatieve effecten veroorzaakt ook nadrukkelijk een bijdrage leveren aan het verstevigen van onze 'waterbasis'. Waar mogelijk dwingen we dit af vanuit onze kaderstellende rol. Mocht dit niet tot onze bevoegdheden behoren, dan gaan we hierover het gesprek aan met betreffende partijen en spreken we hen aan op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Hoofdopgave 2. In de tweede plaats willen we het water benutten voor een gezonde en duurzame leefomgeving voor alle inwoners van de gemeente Leeuwarden. Dit betekent dat we actief kijken hoe water een grotere rol kan spelen in ambities op het gebied van gezondheid leefbaarheid en vrije tijd. We communiceren hierbij duidelijk waar welke vormen van recreatie op en in het water gewenst zijn. Als het past binnen de randvoorwaarden van hoofdopgave 1, kijken we in hoeverre we nieuwe gebruiksvormen op, in en aan het water kunnen realiseren. Er is een

brede maatschappelijke wens om meer recreatief gebruik te kunnen maken van de vaarten die we in onze gemeente hebben. Aan de hand van de casus Jorwerter Feart werken we dit momenteel uit, zodat duidelijk wordt welke kosten hiermee gemoeid zijn, of het beoogde gebruik zich verhoudt met de waterkwaliteitseisen en welke afspraken met andere bevoegd gezagen (lees Wetterskip Fryslân en provincie Fryslân) en gebruikers nodig zijn.

Hoofdopgave 3. In de derde plaats is water er om te verwaarden. Verwaarden is wezenlijk anders dan de twee andere opgaven omdat hierbij altijd sprake is van een partij die de waarde 'verzilvert'. Op basis van het uitgangspunt 'niet afwentelen' mag dit nooit ten koste gaan van hoofdopgaven 1 en 2. Binnen deze kaders willen we de ruimte bieden aan ondernemers om het water te benutten. Het meest zichtbare voorbeeld is watergebonden toerisme. We streven naar een kwalitatief aanbod voor de bezoeker. Dit betekent dat we gebiedsgericht keuzes maken in wat wel en niet wenselijk is voor recreatie en toerisme. Op sommige plekken (bijvoorbeeld in de grachten van de binnenstad en in watersportdorp Grou) zien we de behoefte tot intensiveren. We willen dit mogelijk maken en tegelijkertijd daarbij de passende ruimtelijke afwegingen maken. We verwaarden water ook zodat het op innovatieve manieren kan bijdragen aan de basis toekomstbestendig op orde maken. In Leeuwarden worden innovaties voor actuele waterproblematiek geboren. We stimuleren dan ook uitwisseling tussen de innoverende partijen en het onderwijs, bedrijven, inwoners en de gemeente zelf. We vinden zo nieuwe manieren om deze innovaties toe te passen. Bij uitstek zien we hiertoe kansen in de gemeente Leeuwarden. Niet voor niets zijn we Capital of Water Technology!

We ontkomen niet aan gebiedsgerichte afwegingen. Water eist een plek op. Dit is noodzakelijk met het oog op de toekomst. Daarom hebben we beschreven welke plek het water heeft in verschillende gebieden in de gemeente Leeuwarden. We verbijzonderen hiermee de gemeentelijke omgevingsvisie, met name als het gaat om het buitengebied. In de omgevingsvisie is dit onder één noemer geplaatst. Op basis van de inzichten vanuit de landschapsbiografie en de studie Natuerlik Ljouwert worden we specifieker over de (meer)waarde van water in ruimtelijke afwegingen.

Bij gebiedsontwikkelingen (nieuwe woonwijken maar ook herinrichtingen in bebouwd gebied) volgen we de nationaal beschikbaar gestelde 'Maatlat klimaatadaptieve groene gebouwde omgeving' en 'Ruimtelijk afwegingskader klimaatadaptieve gebouwde omgeving'. We gaan na hoe we deze richtlijnen een plek kunnen geven in onze eigen werkwijze, al dan niet verankerd in omgevingsplannen, vergunningverlening of projectvereisten. We willen in onze ontwerpen de plek van water nadrukkelijker vormgeven, ook als dit de ruimte voor andere functies beperkt. Dit vraagt van onszelf en andere belanghebbenden een nieuwe discipline. We wijzen actief plekken aan waar we als gemeente de toepassing van watertechnologie stimuleren. Spoordok is hiervan het eerste grote voorbeeld. Op het gebied van waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid en drinkwater maken we hier mogelijk verstrekkende andere keuzes dan we gewoon zijn.

In bestaand stedelijk gebied en de dorpen ligt op basis van de omgevingsvisie het accent op de ontwikkelprincipes vergroenen en verbinden. Dit betekent dat we met water met name ook hieraan dienend zijn; water als transport/ recreatiemogelijkheid of water als onderlegger voor biodiversiteit. In de binnenstad kiezen we nadrukkelijk voor het verwaarden van water. Dit betekent dat we intensivering van het gebruik willen toestaan als daarom vanuit ondernemers wordt gevraagd, uiteraard wel binnen bepaalde randvoorwaarden (fysiek, maatschappelijk, financieel).

In het landelijk gebied onderscheiden we de kleigronden en de veengronden. Onze rol in gebiedsprocessen in het landelijk gebied is bescheiden, maar we kiezen hierin wel duidelijk positie. Vanuit het principe 'water, bodem en biodiversiteit sturend' maken wij ons hard voor een toekomstbestendige inrichting en een toekomstbestendig watersysteem. Dit betekent dat water nadrukkelijker in deze gebieden wordt vastgehouden. Op de kleigronden zal dit de komende jaren waarschijnlijk voldoende tegendruk bieden om grootschalige effecten van verzilting te voorkomen. Op de lange termijn is dit niet volhoudbaar. Daarom zijn wij voorstander om verder te onderzoeken hoe in de bedrijfsvoering en het productieproces met verzilting kan worden omgegaan en welk nieuw toekomstperspectief dat biedt voor de landbouwsector. Bij nieuwe functies of functiewijzigingen houden we rekening met toekomstige waterberging en/of hogere grondwaterstanden.

1. Inleiding

Water is onvermijdelijk en onmisbaar. Water is alom aanwezig in waterprovincie Fryslân en in onze gemeente. Water draagt in grote mate bij aan maatschappelijk welbevinden en raakt allerlei thema's en belangen. We hebben het over bereikbaarheid, beschermd zijn tegen overstromingen en wateroverlast, de beschikbaarheid van voldoende en schoon zoet water in tijden van droogte en schone drinkwaterbronnen, de kwaliteit van het oppervlaktewater, omgaan met verzilting, opwekking van hernieuwbare energie, waterrecreatie en -toerisme in, op of bij het water en wonen op of bij het water, enzovoort.

Deze veelheid en diversiteit aan thema's vraagt om een kaderstelling. Hoe kijken we als gemeente Leeuwarden naar de plek van water in onze leefomgeving? Welke eisen en randvoorwaarden stellen we aan de kwaliteit en kwantiteit? Welke ruimte geven we aan het benutten van water?

In de Omgevingsvisie hebben we een duidelijke richting gekozen: we willen als gemeente Leeuwarden het hart zijn van een groenblauwe regio. In het coalitieakkoord 2022-2026 is dit onderstreept met het uitgangspunt dat water, bodem en biodiversiteit leidend zijn bij de inrichting en het beheer van de leefomgeving. Ook het Rijk spreekt zich hierover nadrukkelijk uit in de Kamerbrief 'Water en Bodem Sturend', een uitgangspunt dat doorwerkt in het Nationale Deltaprogramma, de Nota Ruimte en in het bijzonder het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Met de Blauwe Omgevingsvisie (BOVI) 'Fryslân Klimaatbestendig 2050+' is Water en Bodem sturend vertaald naar de Friese situatie. Dit werkt door in het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) en de actualisatie van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI)[1].

1 Zie bijlage 5 voor een compleet overzicht van beleid rakend aan water

De gemeente Leeuwarden heeft tot op heden geen overkoepelend waterbeleid gemaakt. Tot nu toe leek een sectorale benadering te voldoen. We zijn tot het inzicht gekomen dat de vraagstukken van vandaag en morgen vragen om samenhang en een integrale afweging.

Dit Beleidskader water is daarvoor bedoeld. In de kern is dit Beleidskader water bedoeld om te komen tot:

- Een samenhangende visie op het gebied van water;
- Duidelijkheid over de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente en daarmee ook wat we van andere partijen verwachten;
- Concrete doelstellingen en opgaven waaraan we moeten voldoen, met ruimte voor ambities die wat vrijer in te vullen zijn;
- Een afwegingskader over de rol van water in ruimtelijke keuzes, de keuzes ten aanzien van water in de ruimtelijke ontwikkelingen en keuzes binnen of tussen watervraagstukken;
- Bewustwording, zowel in onze eigen organisatie als bij onze inwoners, bezoekers en bedrijven, over de rol en waarde van water in de gemeente Leeuwarden.

Leeswijzer

De eerste hoofdstukken beschrijven de context van waterbeleid en de verantwoordelijkheden van de gemeente (2 en 3). De hoofdstukken hierna gaan in op onze opgaven (4) en bijbehorende doelstellingen (5). Daarbij wordt de nadruk gelegd op de doelstellingen waarin de gemeente de grootste verantwoordelijkheid heeft. In de gebiedsgerichte uitwerking wordt duidelijk hoe de doelstellingen per gebied vertaald zijn naar de daar te maken afwegingen (6). Hieruit kan worden afgeleid welke waarde we als gemeente Leeuwarden toekennen aan water in ruimtelijke en sociale afwegingen. Vervolgens wordt de doorwerking geschetst van dit Beleidskader water naar andere beleidskaders, naar de dagelijkse praktijk van onze organisatie en naar actuele vraagstukken (7). Tot slot beschrijven we het proces van participatie in dit beleidskader (8) en beschrijven we de financiële strategie (9).

2. Context

2.1. Steeds meer weersextremen

Welke keuzes gemaakt moeten worden ten aanzien van ons water, wordt steeds meer beïnvloed door wereldwijde klimaatverandering. Ook in Nederland hebben we een aantal weersextremen gezien die grote impact op onze leefomgeving hadden. Denk aan de forse wateroverlast in Woudsend in 2021, waarbij woningen schade hebben opgelopen. 2022 was weer een extreem klimaatjaar met meerdere records. Nooit eerder werden zoveel zonuren genoteerd en het was droger dan in recordjaar 2018.

In 2023 regende het weerrecords. Het was wereldwijd het warmste jaar ooit gemeten. Nederland had zelfs een dubbelrecord: sinds het begin van de twintigste eeuw was het nog nooit zo warm én viel er nog nooit zoveel regen. Opmerkelijk genoeg was er in 2023 ook ruimte voor een droogterecord, staat in de jaarlijkse analyse van het KNMI (bron: NOS). Een lange droge zomer waarin ook de beschikbaarheid van drinkwater onder druk kwam te staan. Hieruit blijkt: in de verschillende seizoenen moeten we steeds meer leren werken met extremen, van het hebben van te weinig water naar te veel.

We hebben nu een met name technisch systeem waarmee we het water beheersen. Tijdens de langdurige natte periode zijn er door het waterschap bijvoorbeeld meerdere retentiegebieden ingezet: gebieden die onder water worden gezet om de boezem te ontzien. Die boezem is het dragende watersysteem van Friesland. Alle (polder)sloten, grachten en vijvers komen uit op een aaneengesloten systeem van meren en kanalen dat het water afvoert naar IJsselmeer en Waddenzee, en doorvoert naar Groningen/Drenthe. Het poldersysteem van Friesland bestaat op dit moment uit ruim 8000 polders, die verbonden zijn met de boezem. Met al deze polders beheren we het water. Per polder is een waterpeil vastgesteld. Via bijvoorbeeld gemaaltjes en drainagesloten wordt het water op dit peil gehouden.

2.2. Op de bodem van de badkuip

De locatie van de gemeente Leeuwarden brengt hierbij ook nog eigen uitdagingen met zich mee. Van oudsher waren de zandgronden rond Appelscha het hoogste punt van de provincie en liep de hoogte geleidelijk af naar de zee. Inmiddels ligt gemeente Leeuwarden op de bodem van een badkuip: tussen de hoge zandgronden (+10 meter NAP) en de zeedijk (+9 meter NAP) ligt gemeente Leeuwarden een stuk dieper (tot –2 meter NAP). En nog steeds daalt de bodem. Het gevolg hiervan is dat het zoete water vanaf de hoge zandgronden naar dit diepste punt stromen, maar ook het zoute water (zoute kwel). We merken hierdoor in de gemeente de effecten van bodemdaling en verzilting.

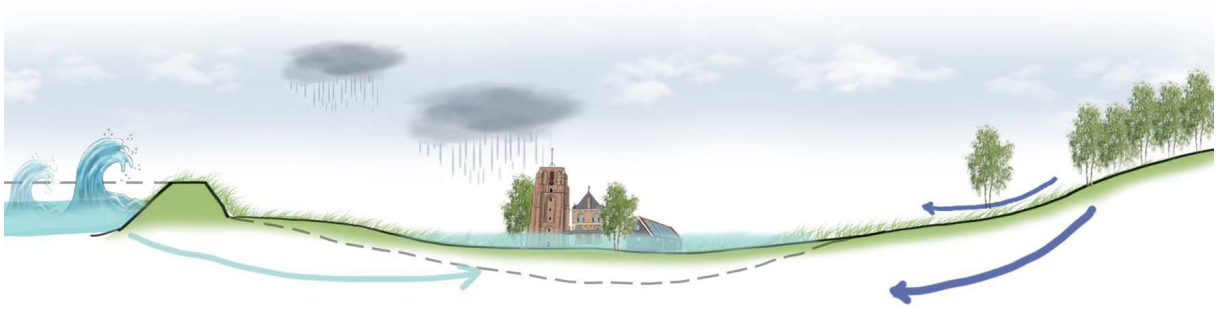

Figuur 1. *Badkuip Leeuwarden*

De weerrecords stapelen zich op en het wordt steeds lastiger om met technische maatregelen het water te beheersen. Nóg meer techniek inzetten doet de kosten flink stijgen. Kijken we terug naar hoe onze verre voorouders het deden, dan zien we de terpen waarop Leeuwarden en omliggende dorpen zijn ontstaan. De van nature hoogste delen in het land werden als eerste bewoond (de terpen) en steeds verder opgehoogd. Daar hield men droge voeten. Men verbouwde gewassen op plekken waar het van nature natter was en waar in tijden van overstromingen slib werd afgezet waardoor het vruchtbare land groeide. Het was een werkwijze die aansloot op natuurlijke processen, iets waar we voor oplossingen in de huidige tijd weer naar kijken.

2.3. Meer natuurlijke inrichting & veerkracht

Een meer natuurlijke inrichting van het watersysteem ligt voor de hand, passend bij het principe dat water en bodem sturend zijn bij ruimtelijke keuzes. Deze lijn is door Provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân ingezet met BOVI 'Fryslân Klimaatbestendig 2050+'. Om ook in 2050 en daarna (+) droge voeten te houden, moeten we anders omgaan met het water. Het Rijk bekrachtigt deze denkwijze en maakt water en bodem sturend bij ruimtelijke keuzes (Kamerbrief november 2022 en Uitvoeringsagenda 2023). Gemeente Leeuwarden heeft de bijzondere situatie dat er in de gemeente verschillende landschapstypen voorkomen. De ondergrond varieert, wat betekent dat we in de ruimtelijke keuzes veel specifieker moeten kijken naar wat waar kan.

Op Europees niveau is er aandacht voor 'climate resilience', veerkrachtig zijn met het oog op klimaatverandering in 2050. Dit doel ligt vast in het Klimaatakkoord van Parijs en in de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. Deze overeenkomsten leggen ook afspraken vast over het werken aan schoon water, voldoende drinkwater en de (water) biodiversiteit. Met het oog op water zijn daarbij onder andere de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn van belang. De Europese richtlijn stedelijk afvalwater wordt binnenkort herzien, waarin het principe 'de vervuiler betaalt' wordt opgenomen, samen met hogere eisen aan het verwijderen van nutriënten uit afvalwater en een gedeeltelijke plicht om dit ook voor medicijnresten te doen. Al deze ontwikkelingen onderschrijven de urgentie om met dit beleidskader te duiden hoe wij in onze gemeente omgaan met de wereld van water.

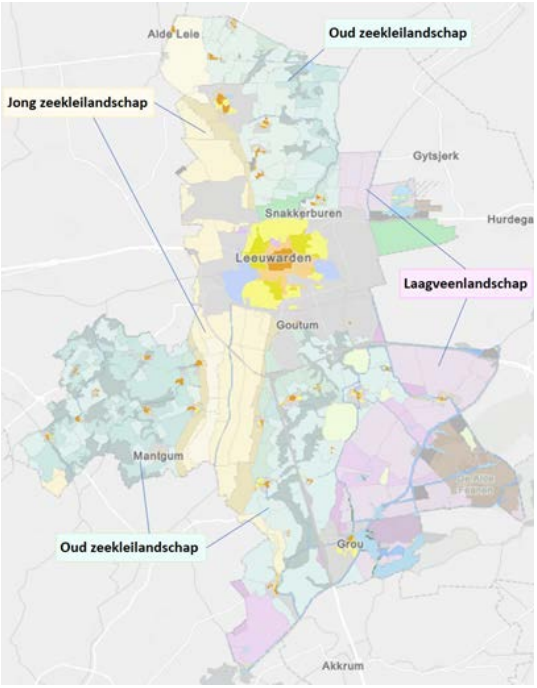

Figuur 2. *Landschapstypen Leeuwarden. (Bron ondergrond: Landschapsbiografie Leeuwarden)*

2.4. Klimaatscenario's

In alle klimaatscenario's die door het KNMI zijn vastgesteld in 2023 neemt de totale winterneerslag verder toe en neemt de zomerneerslag af. Extreme buien komen in de toekomst vaker voor. Het aantal lichte zomerse buien neemt af. Het aantal zware buien met veel neerslag neemt juist toe.

Verder wordt er een aanzienlijke afname van het aantal dagen met een maximumtemperatuur onder nul (ijsdagen) gezien. Ook komen er meer zomerse dagen, met een maximumtemperatuur van 25°C of hoger. De negatieve effecten van de opwarming zullen in de zomer vooral in de steden het eerst gevoeld worden. In de bebouwde omgeving kan het meer dan 5°C warmer worden dan in het buitengebied.

3. Welke verantwoordelijkheden heeft de gemeente?

De gemeente heeft niet op alle aspecten van water een even zware rol of verantwoordelijkheid. We maken onderscheid in de wettelijke taken van de gemeente en eigen ambities. In onderstaande paragrafen schetsen we hoe de taken en verantwoordelijkheden verdeeld zijn. Hieruit wordt duidelijk hoe belangrijk samenwerking met de andere waterpartijen is. Voor onze gemeente zijn dit voornamelijk Wetterskip Fryslân, provincie Fryslân en de omliggende gemeenten.

3.1. Water: wie gaat over wat?

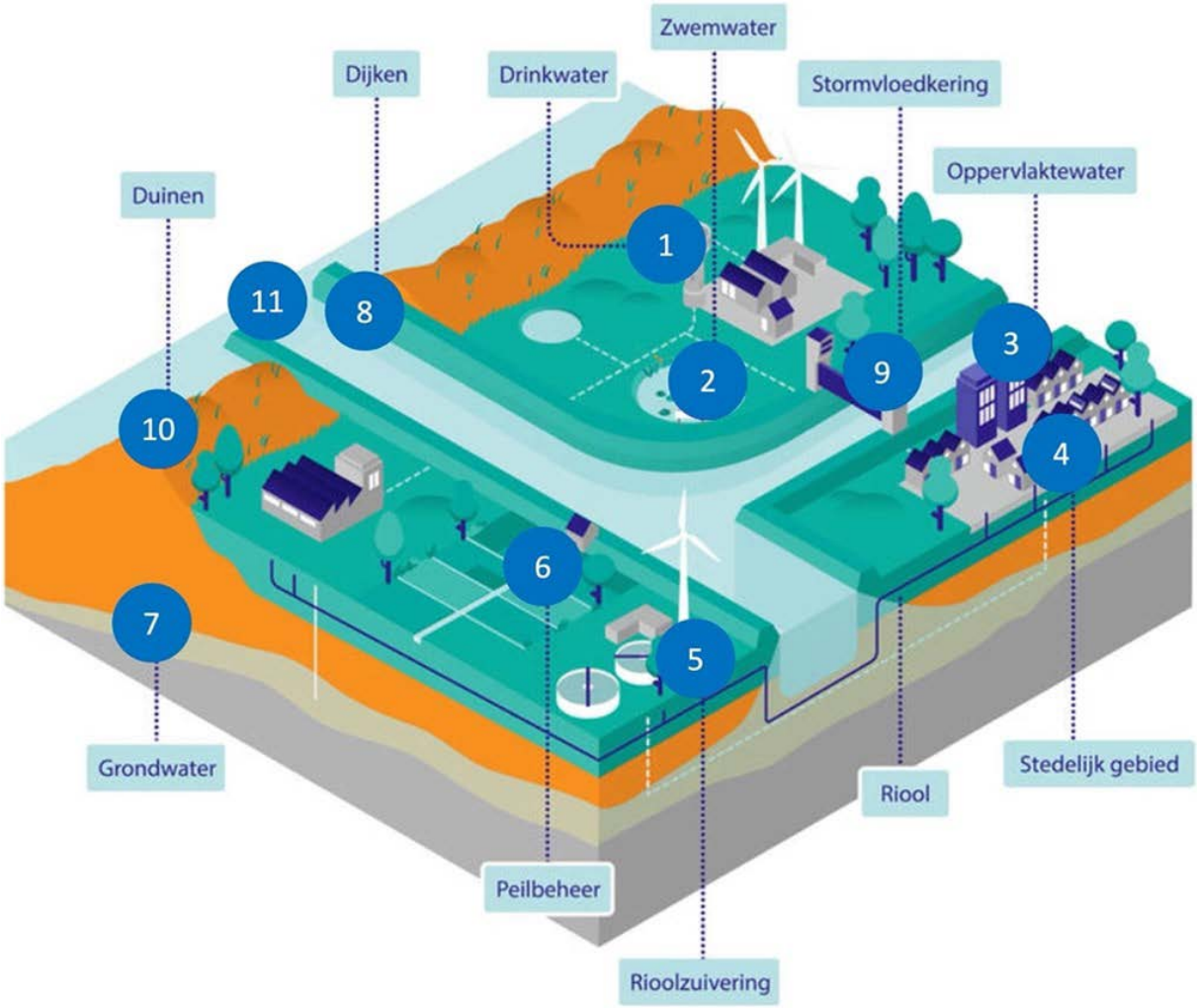

Figuur 3. *Wie gaat over wat? (Bewerking van Bron: www.onswater.nl/onderwerpen/wie-doet-wat)*

1.	Drinkwater	Het drinkwaterbedrijf - in onze provincie Vitens - produceert en distribueert het drinkwater. Voor iedere overheid geldt hiernaast een zorgplicht voor het duurzaam veiligstellen van openbare drinkwatervoorzieningen.
2.	Zwemwater	De locaties waar je veilig kunt zwemmen worden aangewezen door de provincie. Het waterschap controleert tijdens het zwemseizoen (april t/m september) om de paar weken de kwaliteit hiervan.
3.	Oppervlaktewater	De kwaliteitsnormen voor het oppervlaktewater worden vastgesteld door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. De waterschappen zorgen voor voldoende water en monitoren de waterkwaliteit. Samen met gemeenten en andere overheden zorgen ze voor schoon oppervlaktewater. Rijkswaterstaat doet dit voor de grote Rijkswateren, zoals het IJsselmeer en de vaarweg Lemmer-Delfzijl (Prinses Margrietkanaal). Ook gemeenten hebben water in beheer, waarbij ze moeten zorgen dat er voldoende water is en dat dit schoon is en op diepte.
4.	**Bebouwd gebied**	**De gemeente is verantwoordelijk voor het inzamelen en vervoeren van regen- en afvalwater (hemelwaterzorgplicht en afvalwaterzorgplicht). Ook moet de gemeente maatregelen treffen in het openbaar gemeentelijke gebied om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de fysieke leefomgeving zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken (grondwaterzorgplicht).** Een grondeigenaar is zelf verantwoordelijk voor het (grond- en hemel) water op zijn perceel en onder de gebouwen op deze grond. Dit kunnen ze echter niet altijd zelf beïnvloeden.
5.	Afvalwaterzuivering	Het waterschap beheert de installaties waarmee het afvalwater wordt gezuiverd dat daar van huishoudens en bedrijven via riolering (vrij verval), via persleiding (transport) of zelfs per as binnenkomt.
6.	Peilbeheer	Het waterschap houdt het water in sloten en vaarten op het juiste peil (zoals afgesproken en vastgelegd in een peilbesluit) met stuwen, sluizen, duikers, inlaten en gemalen. Hiermee kan water worden afgevoerd, vastgehouden of soms ook binnengelaten. Voor de grotere wateren, zoals het IJsselmeer, is Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor het peilbeheer.
7.	**Grondwater**	De provincie verleent vergunningen voor de winning van (diep) grondwater. **De gemeente moet maatregelen treffen om structureel nadelige gevolgen van een te hoge of te lage grondwaterstand te voorkomen of te beperken.**
8.	Dijken	Het waterschap zorgt voor veilige dijken. Rijkswaterstaat beheert de grote dammen en zo'n 300 km dijk, waaronder de Afsluitdijk.
9.	Stormvloedkering	Rijkswaterstaat draagt zorg voor de stormvloedkeringen, zoals de Ramspolkering tussen het Zwarte meer en Ketelmeer. Friesland heeft geen stormvloedkeringen.
10.	Duinen	De duinen worden beheerd door het waterschap, maar ook drinkwaterbedrijven en natuurorganisaties spelen daarbij soms een rol.
11.	Grote wateren	Het is de taak van Rijkswaterstaat om de grote wateren in ons land te beheren (op het gebied van overstromingen, waterkwaliteit en scheepvaart).

3.2. Zorgplichten gemeente

Uit dit overzicht halen we drie wettelijke taken voor de gemeente, die in de Omgevingswet zijn vastgelegd als formele zorgplichten voor de gemeente:

1. Afvalwater: Het afvalwater uit de bebouwde omgeving inzamelen en transporteren. Dit komt neer op aanleg en onderhoud van riolering.
2. Hemelwater: De doelmatige inzameling van afvloeiend hemelwater op openbaar terrein en - voor zover de houder het afvloeiend hemelwater redelijkerwijs niet op of in de bodem of een oppervlaktewaterlichaam kan brengen - het transport en de verwerking daarvan. In principe is de volgorde: 1. Vasthouden, 2. Bergen, 3. Gebruiken, 4. Afvoeren.
3. Grondwater: Het treffen van maatregelen in het openbaar gemeentelijke gebied om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken

In het Programma Water en Riolering (PWR) is beschreven hoe de gemeente deze zorgplichten uitvoert. De normen die gelden in relatie tot het afvalwater, hemelwater en grondwater zijn hierin opgenomen. Ook maakt het inzichtelijk welke maatregelen nodig zijn om het watersysteem klimaatadaptief te maken. Het PWR is de basis voor de riool- en waterzorgheffing.

3.3. Overige watertaken

3.3.1. Inrichting bebouwd gebied

De gemeente is voor een groot deel verantwoordelijk voor de inrichting van de fysieke leefomgeving. Veel van wat er gebeurt in de leefomgeving heeft invloed op water. Door te werken aan goede riolering, afkoppeling van schoon en gezuiverd hemelwater en door een goede inrichting van woonwijken draagt de gemeente ook bij aan schoon oppervlaktewater.

Hoe de leefomgeving is ingedeeld, bepaalt hoeveel ruimte er is voor water, in welke mate het water beleefbaar is en welke invloeden druk uitoefenen op het water. De gemeente maakt keuzes over de inrichting van de leefomgeving en bepaalt daarmee dus voor een groot deel de effecten op het water. Hierin hebben we veel ambities die volgen uit de omgevingsvisie en het coalitieakkoord. In dit beleidskader vertaalt dit zich naar het feit dat we weliswaar ‘slechts’ drie zorgplichten hebben, maar dat juist het gegeven dat wij verantwoordelijk zijn voor het bebouwd gebied en de inrichting daarvan maakt dat onze ambities verder reiken.

Een gemeente is (vanuit de Omgevingswet) verplicht om het waterbelang af te wegen bij het vaststellen van het omgevingsplan. We moeten bij het waterbelang de opvattingen van de waterbeheerder betrekken. De weging van het waterbelang is ook verplicht bij een omgevingsvergunning voor een omgevingsplanactiviteit.

3.3.2. Beheer vaarwegen en oevers

De provincie wijst vaarwegen en vaarwegbeheerders aan. In de Omgevingsverordening Fryslân 2024 (bijlage 7.3, voorheen de Vaarwegverordening Fryslân) zijn deze vaarwegen met vaarwegklasse opgenomen. Het Prinses Margrietkanaal, onderdeel van de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl, is in beheer bij Rijkswaterstaat. De overige beroepsvaarwegen, waaronder het Van Harinxmakanaal, zijn in beheer bij de provincie, net als de recreatieve vaarwegen die zijn geclassificeerd als Azm t/m Dm. Het beheer van de overige recreatieve vaarwegen (klassen E en F) ligt bij Wetterskip Fryslân.

De gemeente is verantwoordelijk voor het onderhoud van het vaarwater in havens en in woonwijken. Voor overige wateren waarop gevaren kan worden, zoals kanoroutes, opvaarten, water in woonwijken en havens, zijn door de provincie geen vaarwegbeheerders aangewezen en gelden er vanuit het vaarwegbelang geen onderhoudseisen. Het beheer van het water ligt dan bij de belanghebbende/eigenaar, vaak het waterschap, de gemeente of een particulier. Als een gemeente zou beslissen om voor een water ook een vaarwegbelang te vestigen, dan neemt zij ook de verantwoordelijkheid voor het vaarwegbeheer op zich.

Het beheer van de oevers wordt apart onderscheiden. In april 2024 is de toedeling van het beheer en onderhoud van de oevers van Friese vaarwegen vastgesteld. Concreet betekent dit dat de aangewezen overheid verantwoordelijk is voor de kosten als oevers moeten worden onderhouden of vervangen. In ons bebouwde gebied zijn de oevers van vaarwegen vooral toebedeeld aan de gemeente en aan particulieren. Voor het landelijk gebied geldt dat de beheerders veelal het Wetterskip Fryslân en particulieren zijn.

3.3.3. Handhaving

Om te voorkomen dat er in, op of rond het water iets misgaat, is er toezicht en handhaving. Op het water zijn de waterpolitie en provincie specifiek verantwoordelijk voor toezicht en handhaving. Het nautisch beheer op aangewezen vaarwegen is een taak van de provincie. Dit betreft het toezicht op de veiligheid op het water. De gemeente is verantwoordelijk voor het nautisch beheer in havens en in woonwijken. Ook rondom milieubelastende activiteiten heeft de gemeente deels een toezichthoudende rol.

De gemeentelijke Boa's zijn werkzaam onder domein I (Openbare Ruimte). Dit betekent dat ze beperkte bevoegdheid hebben om te handhaven op het gemeentelijke water. Ze zijn niet bevoegd om te handhaven op vaarregels: tegen de vaarrichting in varen, te snel varen, met alcohol op vaartuig besturen, zonder vaarbewijs varen, etc. De gemeentelijke handhaving richt zich op zaken op en aan water vanuit onder andere de APV, de evenementenvergunningen, het ligplaatsenbeleid en het reclamebeleid. Het ligplaatsenbeleid wordt onder meer gehandhaafd op boten in het water. Dit gaat zowel om ligplaatsen in woonwijken, ligplaatsen in de recreatiehavens als de aanlegplaatsen voor woonschepen en woonarken. Alleen een BOA domein II mag handhaven op vaarregels op gemeentelijk water. Er loopt momenteel een pilot om de BOA domein I ook bevoegd te maken voor handhaving vaarregels (pilot domein overstijgend werken), maar het is nog niet bekend wanneer hierover wordt besloten.

3.3.4. Communicatie rondom water

De gemeente heeft een rol in informatievoorziening aan inwoners rondom verschillende waterthema's. Zo voeren we risicodialogen rondom waterveiligheid, communiceren we over werkzaamheden en communiceren we via VISIT Leeuwarden over recreatiemogelijkheden op het water. Ook kan bij de gemeente melding worden gemaakt van bijvoorbeeld wateroverlast. Daarnaast heeft de gemeente een faciliterende of stimulerende rol. Zo stelt zij subsidies beschikbaar aan inwoners en bedrijven om te vergroenen en water op te vangen op eigen terrein. Ook kunnen gemeenten een rol spelen bij het inperken van de drinkwatervraag bij vergunningverlening en door bijvoorbeeld voorlichting te geven aan bedrijven en huishoudens.

4. De hoofdopgaven

4.1. Waar ligt onze prioriteit?

Zoals ook de Omgevingsvisie stelt: het bodem- en watersysteem zijn leidend voor een volhoudbaar gebruik van de ruimte. Het is essentieel dat wij water, bodem en biodiversiteit sturend maken in onze keuzes. Zo realiseren we een toekomstbestendige basis.

Vanuit deze stevige basis werken we aan een gezonde en duurzame leefomgeving. Keuzes op het gebied van water dragen daaraan bij. Op basis hiervan kan maatschappelijke en economische waarde worden gerealiseerd en kunnen we waarde toevoegen vanuit 'Brede welvaart'.

Zo ver zijn we nog niet. De kwaliteit van de leefomgeving en ook het water(systeem) staan onder druk. De basis is op dit moment niet stevig genoeg; de kwaliteit van het water is onvoldoende, de leveringszekerheid van drinkwater is niet zonder meer gegarandeerd, extreme buien en steeds langere perioden van droogte leiden tot steeds grotere problemen. Een stabiele en brede basis is nodig, zodat het wankele evenwicht wordt omgezet in een robuuste samenleving. Dit werkt zowel fysiek door als sociaal.

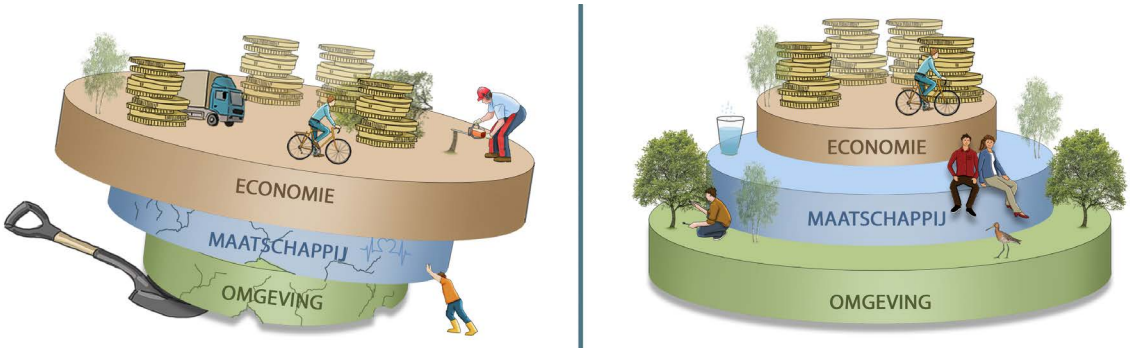

Figuur 4. *Een stabiele en brede basis is nodig*

4.2. Doorwerking van de omgevingsvisie

4.2.1. Van ambities uit de omgevingsvisie…

De omgevingsvisie onderscheidt drie ambities.

Ambitie 1: Leeuwarden is in 2028 het hart van een groenblauwe regio

Ambitie 2: Het is goed leven in Leeuwarden

Ambitie 3: Leeuwarden heeft een sterke economische positie

De omgevingsvisie positioneert ambitie 1. Groenblauwe Regio als randvoorwaarde voor 2. Goed Leven en stelt dat de eerste twee ambities randvoorwaarden zijn voor 3. Sterke Economische Positie. De drie ontwikkelprincipes vergroenen, verbinden en verwaarden worden vervolgens gebiedsgericht toegepast om deze ambities te realiseren.

4.2.2. …Naar drie centrale wateropgaven

Hierop geïnspireerd hanteren we in dit beleidskader drie hoofdopgaven op het gebied van water:

Wateropgave 1: We brengen de basis van het watersysteem toekomstbestendig op orde en zetten ons in om het hart van een groenblauwe regio te zijn.

Wateropgave 2: We benutten water voor een gezonde en duurzame leefomgeving. Hiermee dragen we bij aan een goed leven in Leeuwarden.

Wateropgave 3: We verwaarden water. Hiermee dragen we bij aan een sterke economische positie.

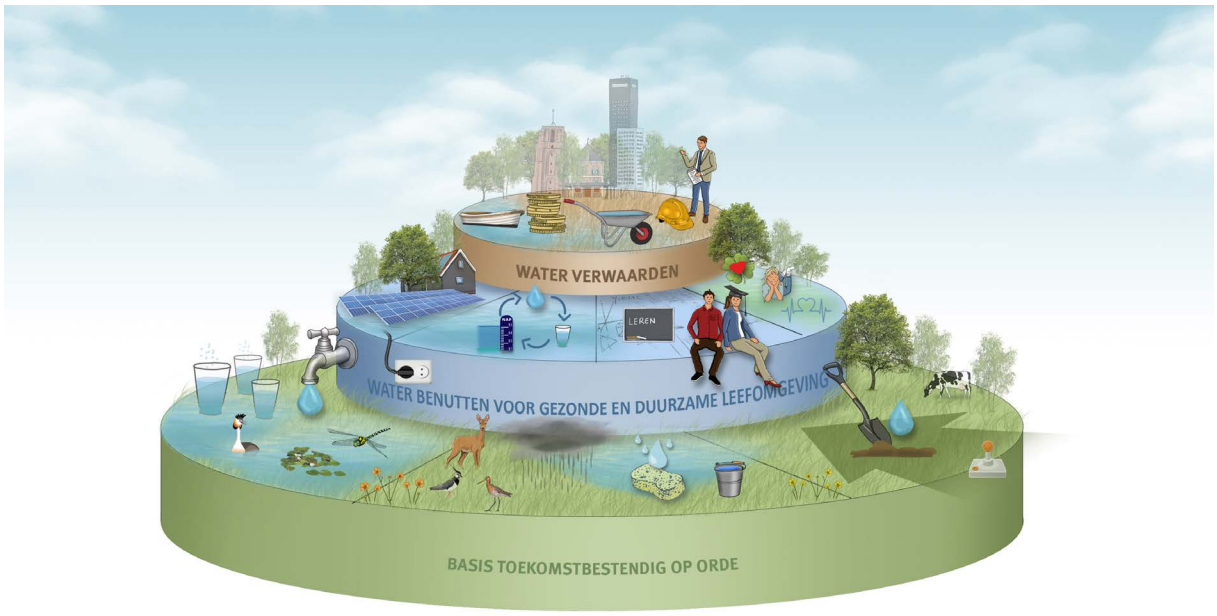

Figuur 5. *De drie hoofdopgaven*

Binnen de drie hoofdopgaven zien we uiteenlopende vraagstukken. Het toekomstbestendig op orde brengen van de basis is randvoorwaardelijk voor het invullen van de twee overige opgaven. Dit is niet bedoeld als een strikt afwegingskader, maar als onderlegger voor de gemeentelijke aanpak. In de aanpak zitten elementen waardoor het realiseren van doelen uit hoofdopgave 1 beperkend of randvoorwaardelijk kan zijn voor functies uit hoofdopgave 2 of 3. Ook kan 1 een belangrijke randvoorwaarde zijn om het verdienvermogen in 3 te optimaliseren. In de programmering van eigen gemeentelijke middelen (financieel en personeel) ligt het zwaartepunt bij hoofdopgaven 1 en 2.

Het uitgangspunt is brede welvaart. Het verwaarden van water (hoofdopgave 3) heeft baat bij ecologische diensten en een sterke maatschappij, maar staat hier ook ten dienste van.

4.2.3. Relatie tussen en doorwerking van de opgaven

De breedte van het thema water zien we terug in de drie hoofdopgaven. Per opgave zijn er vele facetten van water die binnen die opgave relevant zijn. Met dit Beleidskader water brengen we ordening aan. Als we de hoofdopgaven op de manier bekijken zoals in onderstaande afbeelding, zien we duidelijk de relatie tussen de verschillende lagen. Tussen alle opgaven zijn dwarsverbanden te vinden. Als voorbeeld; om het water te kunnen beleven, is ruimte voor water een voorwaarde. Door vanuit Capital of Water Technology extra accenten aan te brengen - zoals zichtbare innovaties - wordt de beleving verder versterkt. Ook is een sterke basis een belangrijke randvoorwaarde om het verdienvermogen te kunnen optimaliseren.

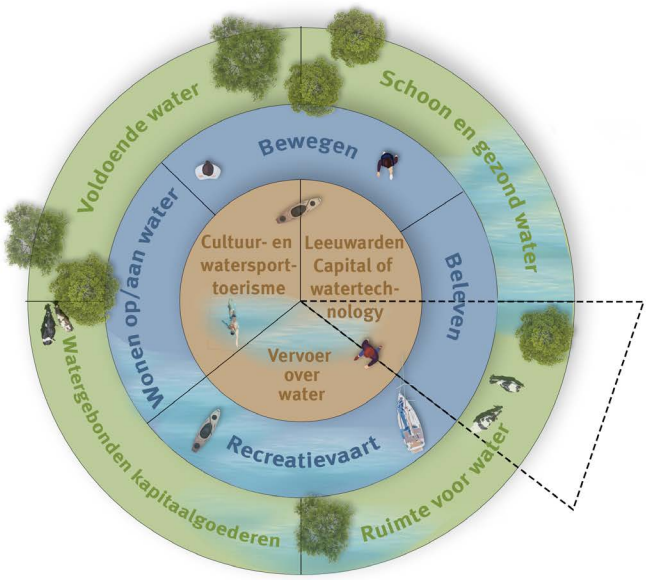

Water verwaarden
Water benutten voor gezonde en duurzame leefomgeving
Basis toekomstigbestendig op orde

Figuur 6. *Dwarsverbanden en doorwerking tussen de hoofdopgaven*

4.3. De wateropgaven in het kort

4.3.1. De basis toekomstbestendig op orde

Water, bodem en biodiversiteit sturend is het leidende principe voor de basis toekomstbestendig op orde. De basis werkt door in alles wat er op die basis wordt gelegd of gebouwd. Het betekent dat we hierin nadrukkelijk rekening moeten houden met ons water. Water, bodem en biodiversiteit zijn sturend voor de inrichting en het beheer van de leefomgeving, ook als dit ten koste gaat van ander gebruik.

Ook maken we bestaande voorzieningen (assets/ kapitaalgoederen) toekomstbestendig. Toekomstbestendig betekent duurzaam, circulair, adaptief en inspelend op de lange termijn, zodat huidige functies en huidig gebruik kunnen worden voortgezet en toekomstig gebruik mogelijk wordt gemaakt.

Vanuit water, bodem en biodiversiteit sturend, richten we ons voor het water op de volgende punten: is er voldoende water om aan basisbehoeften als drinkwater te kunnen voldoen? Is het water schoon en gezond? En is er voldoende ruimte voor het water?

De basis toekomstbestendig op orde betekent soms een forse extra investering om niet te hoeven afwentelen op toekomstige generaties, op andere gebieden of functies of van privaat naar publiek. Illustratief hiervoor zijn de klimaatadaptieve maatregelen die worden getroffen om het watersysteem toekomstbestendig op orde te maken. Er is meer ruimte voor water nodig om schade en wateroverlast te voorkomen (waterberging) en in tijden van droogte te kunnen beschikken over voldoende water (peilen verhogen). Maatregelen om de basis toekomstbestendig op orde te maken, kunnen verstrekkende gevolgen hebben. Denk bijvoorbeeld aan vernatting van laaggelegen gebieden als waterbuffer. Dit kan consequenties hebben voor huidige gebruikers en functies.

DE OMGEVINGSVISIE noemt dat de gemeente de bestaande groenblauwe structuren bovengronds én ondergronds daar waar mogelijk wil herstellen, versterken en uitbreiden. Ook de ambitie om klimaatadaptief te zijn in 2035 wordt hier benadrukt. In het buitengebied ligt de focus op biodiversiteitsherstel en klimaatadaptatie.

HET COALITIEAKKOORD onderstreept deze doelstellingen. Daarnaast gaat het nog een stap verder en noemt het principe dat water, bodem en biodiversiteit als uitgangspunt worden genomen bij het inrichten en beheren van de leefomgeving. Een ander uitgangspunt is het verbeteren van de kwaliteit van water en bodem. Ook benoemt het coalitieakkoord de ambitie om de komende jaren fors in te zetten op het op orde brengen en houden van de duizenden kapitaalgoederen. Bij het onderhoud moet er aandacht besteed worden aan het vergroten van de natuurwaarden en het versterken van de biodiversiteit.

4.3.2. Water voor een gezonde en duurzame leefomgeving

Het water zodanig benutten dat de sociale en fysieke leefbaarheidseffecten positief zijn, is de tweede wateropgave. Water heeft een grote rol in de leefomgeving. Het voegt kwaliteit toe in (de beleving van) de gebouwde omgeving. Tegelijkertijd kan water ook scheidend werken; de plek van water bepaalt de ruimte. Er is in de gemeente Leeuwarden op veel plekken een sterke koppeling tussen water, (cultureel) erfgoed, de geschiedenis en het huidige gebruik van de leefomgeving. De landschapsbiografie van de gemeente Leeuwarden beschrijft de vormende werking van water.

Water heeft, net als groen, ook sociale impact. Het draagt bij aan (mentale) gezondheid en geluk, belangrijke graadmeters voor een brede welvaart. Ook sport en bewegen vinden vaak in, op en langs het water plaats. Water voor een gezonde, duurzame leefomgeving richt zich dan ook op het beleefbaar maken van water, het gebruik voor bewegen en ontspanning, maar ook bijvoorbeeld als energiebron en op wonen (aan en op het water). De gemeente heeft een rol in het faciliteren of stimuleren hiervan.

DE OMGEVINGSVISIE benadrukt dat de kwaliteit van het water omarmd moet worden als waarde voor onze leefomgeving. Om beweging te faciliteren in de leefomgeving is er de wens om de toegankelijkheid van water voor suppen, zwemmen en roeien daar waar mogelijk te vergroten. Klimaatadaptatie verbinden met recreatie en toerisme en experimenteren met wonen op het water.

HET COALITIEAKKOORD benoemt hiernaast de wens om kritisch te kijken of er nieuwe waterverbindingen en voorzieningen nodig zijn en hoe stad en dorpen via het water beter met elkaar verbonden kunnen worden.

4.3.3. We verwaarden water

De verwaarding van water is de derde opgave. We voegen samen met ondernemers, investeerders, onderwijs- en kennisinstellingen waarde toe. Kennis en ondernemerschap ten aanzien van waterkwaliteit en bodem verwaarden we, zodat we meer brede welvaart genereren; hier en nu, later en elders.

Als Leeuwarden Capital of Water Technology werkt de gemeente al langere tijd aan het verwaarden van dit potentieel. De stad heeft een belangrijke positie met hoogwaardig onderwijs en onderzoek rondom watertechnologie, waarin gewerkt wordt aan grote (water)opgaven die op ons afkomen. De bedrijven en onderzoeksinstituten zijn van grote betekenis voor de werkgelegenheid, het innoverend vermogen en de uitstraling van stad en regio. De gemeente heeft hierin een rol als het gaat om het stimuleren van innovaties en het toepassen ervan in bijvoorbeeld eigen projecten en gebiedsontwikkelingen. Zo maken we de waterprofilering meer zichtbaar en tastbaar voor inwoners en bezoekers. Ook ligt in het verwaarden van water de link met cultuurtoerisme en water(sport)toerisme. Leeuwarden is hoofdstad van de watersport-provincie Friesland en in de gemeente liggen verschillende water(sport)hotspots en toeristische trekkers gericht op water. De gemeente heeft een rol in het faciliteren van dit toerisme en bepaalt welke ruimte er is en welke keuzes nodig zijn over het gebruik van het water. Het aanwezige water biedt ook kansen voor vervoer over water.

Verwaarden heeft baat bij een stevige basis en moet hier ook ten dienste aan zijn (wederkerigheid). Het mag niet ten koste gaan van een solide basis of een duurzame en gezonde leefomgeving. Als iemand commercieel profiteert van het water, moet er ook waarde worden toegevoegd aan de onderliggende lagen. We hanteren hiervoor het principe dat de gebruiker - of degene die profijt heeft - betaalt.

DE OMGEVINGSVISIE onderstreept het inzetten op cultuurtoerisme en watersport en het ruimtelijk faciliteren hiervan. Op langere termijn ligt er de wens om alternatieve vaarroutes in beeld te brengen om watersportgebieden dichter bij elkaar te brengen. Ook noemt de omgevingsvisie het belang van het vergroten van de waterverkeersveiligheid door de beroepsvaart te scheiden van de recreatievaart. Bovendien wordt ingezet op het versterken van de mogelijkheden voor waterrecreatie in de stad Leeuwarden en op kwaliteitstoerisme in onder andere Grou en de Alde Feanen. Duurzame groei van het toerisme is mogelijk waarbij rekening wordt gehouden met leefbaarheidseffecten (overlast, duurzaamheid, voedsel/culinair, gezond bewegen).

HET COALITIEAKKOORD noemt het belang van kennis en innovatie, zoals op het gebied van watertechnologie, voor een duurzame, circulaire en concurrerende economie. Hierin ligt de wens om met de kennisinstellingen en organisaties samen te werken op het gebied van onder andere waterkwaliteit en bodem. Ook stimuleren we dat bedrijven, opleidingen, kennisinstellingen en overheden samen optrekken bij innovaties voor grote maatschappelijke opgaven zoals schoon drinkwater.

5. Waar zetten we op in?

In dit hoofdstuk schetsen we per opgave de onderwerpen waar het echt om gaat, waar we de komende jaren als gemeente Leeuwarden op willen inzetten. Ook gaan we in op flankerend beleid waarin waterthema's een rol spelen. We schetsen onze doelstellingen voor de komende periode, waarom we die doelstellingen kiezen en wat dat betekent voor hoe we ons werk doen.

5.1. Doelstellingen: De basis toekomstbestendig op orde

'Water, bodem en biodiversiteit sturend' is het leidende principe voor de basis toekomstbestendig op orde. Water, bodem en biodiversiteit bepalen de inrichting en het beheer van de leefomgeving, ook als dit ten koste gaat van ander huidig gebruik. Ook maken we bestaande voorzieningen (assets/ kapitaalgoederen) toekomstbestendig.

De Kamerbrief 'Water en Bodem sturend' (2022) hanteert de volgende uitgangspunten om 'water en bodem sturend' vorm te geven:

1. Niet afwentelen op toekomstige generaties, naar andere gebieden of functies, of van privaat naar publiek.
2. Rekening houden met extremen in het weer (buien, droogte).
3. Wateroverlast, droogte en bodem in samenhang aanpakken zodat de sponswerking van de leefomgeving groter wordt.
4. Uitgaan van meerlaagsveiligheid; niet alleen beschermen tegen hoog water, maar ook voorbereid zijn op een ramp en de inrichting van een gebied hierop aanpassen.
5. De bodem minder afdekken, minder vergraven en niet verontreinigen.
6. Vraagstukken worden niet op zichzelf, maar integraal afgewogen. Er wordt dus altijd samenhang gezocht tussen onderwerpen.
7. Comply or explain: afwijken van deze principes mag alleen als dat expliciet uitlegbaar en toetsbaar is. Bovendien moeten de doelen nog steeds gehaald worden.

We passen 'water, bodem en biodiversiteit sturend' toe in al onze werkzaamheden. Daarbinnen hebben we doelstellingen geformuleerd op de volgende onderwerpen:

- Voldoende water
- Schoon en gezond water
- Ruimte voor water
- Toekomstbestendig beheer van kapitaalgoederen

NIET AFWENTELEN gaat over een eerlijke en rechtvaardige manier om de toekomst vorm te geven. Anderen, ook toekomstige generaties, mogen niet voor de gevolgen opdraaien van keuzes die nu worden gemaakt. Dus zowel in de tijd als in de ruimte passen we dit principe toe. Dit betekent dat we samenwerken met andere partijen als we onze eigen vraagstukken niet kunnen realiseren. Bijvoorbeeld als waterberging moet worden gerealiseerd ten behoeve van bebouwd gebied of als wij als gemeente van invloed zijn op de waterkwaliteit in het water van Wetterskip Fryslân.

5.1.1. Voldoende water

Doelstellingen

A. We werken toe naar een robuust grondwatersysteem, waarin het natuurlijke systeem leidend is. Dit betekent dat de inrichting van de openbare ruimte steeds meer wordt afgestemd op de grondwaterstand.
B. We stimuleren zuiniger (drink)watergebruik en dragen zo bij aan de landelijke doelstelling om het drinkwatergebruik in 2035 met 20% te reduceren.
C. We 'slepen' zo weinig mogelijk met water. Water (omhoog) verplaatsen kost veel energie. We houden zoveel mogelijk gebiedseigen water vast in bebouwd gebied. Zodat watertekorten kunnen worden uitgesteld of vermeden.
D. 'Elke druppel water is van waarde' hanteren we als uitgangspunt bij gebiedsontwikkelingen. Een reductie van 50% in drinkwatergebruik is daarbij mogelijk. We kijken naar het vasthouden van water, hergebruik van (hemel)water en passen dit toe om het gebruik van drinkwater te verlagen. In Spoordok starten we hiermee. Ook stimuleren we het bij woningen en bedrijven.

Waarom hebben we deze doelstellingen?

A. Er is in droge perioden minder water beschikbaar en de vraag naar water neemt toe. Door klimaatverandering nemen de extremen toe, krijgen we te maken met hogere temperaturen, meer verdamping en grotere neerslagtekorten in de zomer. Extreme zomers (zoals die in 2018) zullen in 2050 mogelijk twee keer zo vaak voorkomen. Naar schatting eens in de 15 jaar. We moeten dus zuinig omspringen met water en in onze inrichting en in beheer meer water vasthouden.

B. In de komende decennia neemt de drinkwatervraag toe als gevolg van economische groei en de verwachte bevolkingsgroei. Tegelijkertijd is het zaak om watergebruik te reduceren. Dit betekent dat er minder water verbruikt wordt en dat de kwaliteit op het gebruik is afgestemd. We werken toe naar een drinkwatergebruik per hoofd van de bevolking van 100 liter in 2035 (thans 125 liter). Grootverbruikers vragen we het drinkwatergebruik ook in 2035 met 20% te reduceren. Laagwaardig gebruik van drinkwater willen we voorkomen.

   Op basis van een Omgevingsplan kunnen eisen worden gesteld aan bedrijven over het gebruik van drinkwater, door het opnemen van maatwerkregels. Tot deze regels zijn vastgesteld, kunnen we via maatwerkvoorschriften aan individuele bedrijven en ontwikkelaars eisen stellen aan het doelmatig gebruik van grondstoffen en dus ook

drinkwater. Mocht een bedrijf zich willen vestigen met een grote watervraag, dan zijn we restrictief. Gezien de druk op het watersysteem willen we in principe geen grote verbruikers erbij. Als we wel ruimte geven, dan alleen als een bedrijf laat zien hoe het bewust en besparend omgaat met water en andere bronnen inzet dan (enkel) hoogwaardig drink- en grondwater.

Ook binnen de gemeentelijke organisatie streven we naar 20% reductie van het waterverbruik. We passen een grijswatersysteem toe bij grote renovaties of nieuwbouw van gebouwen.

C/D. Het grondwater is een belangrijke bron voor drinkwater. De natuur voedt zich, zeker in tijden met weinig regenval, vanuit het grondwater. Ook helpen goede grondwaterstanden bij het tegengaan van verzilting en bodemdaling. We zien echter dat grondwateronttrekkingen - door menselijk handelen, maar ook door natuurlijke processen - negatieve effecten hebben en dat er verzilting van grond- en oppervlaktewater optreedt. Meer gebiedseigen hemelwater vasthouden helpt om deze problemen tegen te gaan.

In Friesland voeren we zoetwater aan uit het IJsselmeer om verzilting tegen te gaan. Dat blijft het waterschap doen, maar door klimaatverandering, zeespiegelstijging, langere periodes van droogte, verminderde rivierafvoeren en bodemdaling, zal het op termijn vaker voorkomen dat er langere periodes niet voldoende zoetwater beschikbaar is om altijd de verzilting te bestrijden. Zout zeewater dringt steeds meer door in ons grond- en oppervlaktewater en er zal langs de gehele kust in toenemende mate kwel optreden. Langer vasthouden van water zorgt dat we langer zoetwater beschikbaar hebben, ook als aanvoer niet mogelijk is.

Op basis van het principe 'niet afwentelen' is de regel dat grondwateronttrekking niet mag leiden tot problemen elders, zoals verdroging van natuurgebieden of toename verzilting. Fluctuerende grondwaterpeilen, soms (mede) veroorzaakt door bomen, kunnen effect hebben op bijvoorbeeld funderingen van woningen. Uit onderzoek blijkt dit risico in onze gemeente laag tot zeer laag te zijn, voor zowel woningen als infrastructuur. Huiseigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor het eigen pand en de grondwaterstand op het eigen perceel. Zij hebben hier echter beperkt invloed op. We bepalen of en welke rol wij als gemeente kunnen spelen om schade te voorkomen.

Nog steeds is sprake van hoge chloridegehaltes (zout) in de grond en het grondwater. Dit heeft te maken met de vroegere ligging aan de oude Middelsee en zeekleiafzettingen. We zien dan ook dat bij graafwerkzaamheden met name in deze gebieden rekening moet worden gehouden met chloridehoudende grond, vooral op de schaal van gebiedsontwikkelingen zoals Middelsee.

De thema's drinkwater, verzilting en droogte komen samen in de verdringingsreeks, ofwel de rangorde waarin functies water krijgen toebedeeld bij schaarste. Deze is vastgelegd in artikel 3.14 van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). De provincie kan in de omgevingsverordening een verdere rangschikking vastleggen. Zie bijlage 2. Het is ter beoordeling van de waterbeheerder (Rijkswaterstaat of het waterschap) of er feitelijk sprake is van een tekort. De gemeente is volgend.

5.1.2. Schoon en gezond water

Doelstellingen

A. Het voldoen aan de eisen van waterkwaliteit is leidend voor gebruik (water en biodiversiteit sturend).
B. We houden zicht op onze eigen impact op de kwaliteit van KRW-wateren (zie bijlage 1) en minimaliseren deze.
C. Voor overige wateren in bebouwd gebied formuleren we (Fryslân-breed) doelen en maatregelen - afgeleid van de KRW - en passen beheer, inrichting en gebruik daarop aan.
D. We houden het water schoon. We stellen eisen aan bedrijven en geven zelf het goede voorbeeld.

Waarom hebben we deze doelstellingen?

A. De kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater voldoet momenteel in heel Nederland niet aan de eisen. Dit heeft nadelige consequenties voor mens en dier. Vanuit het principe water, bodem én biodiversiteit is het belangrijk om de mogelijkheden die we bieden voor gebruik van water (varen, energiebron, etc) afhankelijk te maken van de op die locatie gewenste waterkwaliteit. Ook voor onze drinkwatervoorziening is een goede waterkwaliteit belangrijk. In meer dan de helft van de 216 winningen in Nederland zijn nu of in de nabije toekomst problemen met de waterkwaliteit of de beschikbare hoeveelheid. In 135 van de winningen worden verontreinigende stoffen gevonden. Hoewel wij in onze gemeente geen drinkwaterwinning hebben, is ons oppervlaktewater wel verbonden met de gebieden waar wel winningen zijn. Zo heeft onze kwaliteit van het oppervlaktewater ook impact op de winningen.

B. Op veel aspecten moet de waterkwaliteit aanzienlijk verbeteren om aan de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) norm voor 2027 te kunnen voldoen. De waterkwaliteit in Friesland wordt grotendeels bepaald door het regenwater en de stoffen die binnen Friesland in het water terecht komen, zoals fosfaten die zorgen voor algengroei en troebel water. Met water uit het IJsselmeer spoelen we in het voorjaar en de zomer het boezemsysteem door, om zo de waterkwaliteit te verbeteren. Doorspoelen wordt nu al bemoeilijkt in perioden met aanvoerbeperkingen vanuit het IJsselmeer. Als de bronnen van vervuiling niet significant afnemen en Wetterskip Fryslân de boezem niet meer kan doorspoelen vanwege te weinig water , is de verwachting dat de waterkwaliteit zal verslechteren.

   Dit betekent dat er noodzaak is om de waterkwaliteit zelf significant te verbeteren. De oorzaken van de ontoereikende waterkwaliteit zijn divers, van bijvoorbeeld het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen of afstromende meststoffen vanuit landbouw en veeteelt, grote bedrijfslozingen en ongezuiverde lozingen in het buitengebied en via riooloverstorten en historische verontreinigingen (zoals PFOS), tot medicijngebruik en het gebruik van stoffen die niet door de rioolwaterzuivering kunnen worden afgebroken, zoals microplastics. Ook het gebruik van het water, zoals varen en het lozen van afvalwater, kan een negatief effect op de waterkwaliteit hebben.

C/D. Onze gemeentelijke verantwoordelijkheid focust zich vooral op de kwaliteit van het water in de overige wateren waar wij beheerder zijn, op de zorg voor goede riolering en afkoppeling van schoon of gezuiverd hemelwater, op de inrichting van (nieuwe) woonwijken qua oevers, op vergunningverlening, toezicht en handhaving op bedrijfsmatige lozingen op het riool, op beheer van riooloverstorten en op de zorg voor vuilwaterinnamestations in (in ieder geval) onze havens:

- Ook vanuit biodiversiteit is het belangrijk de kwaliteit van overige wateren op orde te hebben. In het beleidskader biodiversiteit wordt de doelstelling uitgewerkt dat in 2030 in alle relevante werkprocessen van de gemeente een natuurinclusieve aanpak de norm is. Daarbij hoort een waterkwaliteit die minimaal voldoet aan niveau 'levendig' van de doelen voor overige wateren die in ontwikkeling zijn (zie bijlage 3). In de inrichting van (nieuwe) woonwijken dient hiermee rekening te worden gehouden, bijvoorbeeld door de realisatie van flauwe oevers en ondiep water met waterplanten die het water zuiveren.

- In onze gemeente zijn 131 riooloverstorten (vuilwater) vanuit het gemeentelijk stelsel waar bij piekbuien het rioolwater direct in het oppervlaktewater terecht komt. Hier zijn geen overlastsituaties bekend. Per punt is de invloed op de kwaliteit van het water beperkt. Als de inzichten hierover veranderen, zijn we als gemeente bereid aanvullende maatregelen te treffen. Stapeling met andere vervuilende bronnen kan tot problemen leiden. Dit wordt gemonitord.
- Wij zijn in de meeste gevallen het bevoegde gezag voor bedrijfsmatige lozingen op het riool. In enkele gevallen is dat provincie of Rijk – zij vragen ons om advies. Het waterschap gaat over lozingen op oppervlaktewater. Als er significante lozingen op het riool aangevraagd worden, vragen we het waterschap om advies. Zij kijken of de doelmatige werking van de zuivering belemmerd wordt. Ook kijken ze naar stoffen die niet in de zuivering afgebroken worden en ongezuiverd in het oppervlaktewater terecht komen. Er is onvoldoende zicht op de huidige vergunningen en lozingen. Regelmatig actualiseren van vergunningen is belangrijk, vooral wanneer nieuwe normen voor stoffen zijn vastgesteld. In het riool worden stoffen gevonden die hier niet horen, zelfs stoffen die al jarenlang verboden zijn. Bedrijven weten vaak zelf niet precies welke stoffen ze lozen en elke dag ontstaan nieuwe stoffen waarvan we het effect op de waterkwaliteit niet weten en waarvoor (nog) geen normen zijn vastgesteld.
- Er zijn in het buitengebied percelen niet aangesloten op het riool. Zij hebben eigen afvalwatervoorzieningen die in de meeste gevallen een overloop hebben naar oppervlaktewater. Deze niet aangesloten percelen liggen niet in kwetsbaar gebied. Mochten er problemen zijn met de waterkwaliteit, dan is Wetterskip Fryslân als waterkwaliteitsbeheerder degene die handhaaft. Er zijn op dit moment geen aanwijzingen dat niet aangesloten percelen tot problemen met de waterkwaliteit leiden. Eventuele investeringen om percelen in het buitengebied aan te sluiten op riolering zijn te hoog en niet doelmatig.
- We brengen lozingspunten voor vuilwater voor vaartuigen op orde en bereiden ons voor op het lozingsverbod voor alle passagiersschepen.

5.1.3. Ruimte voor water

Doelstellingen

A. Onze gemeente is in 2035 klimaatadaptief ingericht en we treffen maatregelen om wateroverlast bij piekbuien te voorkomen en water beter vast te houden.
B. Als gemeente rekenen we nu met een maatgevende bui van 60mm/uur om te berekenen of ons watersysteem dit water kwijt kan. Dit uitgangspunt geldt op basis van onze huidige Programma Water en Riolering 2023-2027. In de actualisatie van het PWR bepalen we de nieuwe maatgevende bui en zetten we de daaraan gekoppelde investeringen op kosten. De verwachting is dat we na 2027 zullen uitgaan van een maatgevende bij van tenminste 70mm/uur; de keuze voor een maatgevende bui wordt gemaakt in afstemming met alle waterbeheerders in Noord-Nederland (provincies Friesland, Groningen en Drenthe).
C. We kiezen er voor meer ruimte te geven aan water (boven- en ondergronds) en groen om piekbuien kwijt te kunnen (o.a. in groenblauwe structuren); niet alleen om toekomstbestendig te zijn, maar ook vanuit de grote toegevoegde waarde van water en groen in de (gebouwde) omgeving. De ruimteclaim wordt dus groter.

Waarom hebben we deze doelstelling(en)?

A. In onze gemeente bestaat het watersysteem uit de boezem, voeding van de boezem (en daarmee het hele watersysteem) vanuit het IJsselmeer, afvoer naar zee en het IJsselmeer, en het lokale systeem - waaronder vrij afstromende gebieden en polders - dat afwatert op de boezem. Afwatering wordt steeds lastiger door de zeespiegelstijging en soms hoge waterstanden in het IJsselmeer. Tegelijkertijd wordt de aanvoer vanuit het IJsselmeer reeds belemmerd in droge tijden, als de aanvoer van water vanuit de rivieren kleiner is. Onze boezem en polders zijn niet ingericht op de grotere schommelingen als gevolg van klimaatveranderingen, als het veel natter of juist veel

droger is. We moeten ons aanpassen aan de veranderingen door een veranderend klimaat door ruimte te maken voor water.

Meer water vasthouden en dat op een later moment inzetten voor doorstroming (om onze waterkwaliteit op peil te houden) is één van de uitdagingen waar we voor staan. Hoewel we niet verantwoordelijk zijn voor peilbeheer, is het wel aan ons om hier in ruimtelijke keuzes aan bij te dragen. De trits vasthouden, bergen, afvoeren is zowel in het landelijk als het bebouwd gebied leidend. We zien een duidelijke relatie met de doelstellingen rond groenblauwe structuren en een toename in biodiversiteit via vergroening. Deze doelstellingen dragen ook bij aan het tegengaan van hittestress en wateroverlast.

Vanuit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie stimuleren en faciliteren gemeenten klimaatadaptatie binnen hun eigen organisatie, maar ook bij inwoners, woningbouwcorporaties en bedrijven. In het Programma Volhoudbaar en de Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie hebben we doelen gesteld voor ons bebouwde gebied, op wateroverlast, hittestress en droogte. Waar de stresstesten en meldingen er aanleiding toe geven, pakken we knelpunten aan.

In het landelijk gebied staan provincie en waterschap aan de lat als het gaat om uitdagingen als verzilting, droogte, bodemdaling, funderingsproblematiek en het vasthouden van water. Wij zijn hierin meesturend via onze gemeentelijke verantwoordelijkheid voor ruimtelijke afwegingen. Ook staan we aan de lat voor bewustwording bij en informatievoorziening naar onze inwoners.

B/C. Met het verschijnen van de nieuwste klimaatscenario's van het KNMI is duidelijk dat de maatgevende bui waarmee wij berekenen of ons watersysteem dit water kwijt kan steeds forser wordt. Deze was 60mm en is voor nieuwe ontwikkelingen al verhoogd naar 70mm. De huidige deltascenario's geven aanleiding om die op te hogen naar 80mm/100mm. In Friesland bepalen we als gemeenten, provincie en waterschap samen wat de uitgangspunten worden voor een update van de stresstesten, zoals de maatgevende bui die wordt gehanteerd. We volgen daarbij landelijke richtlijnen. De verwachting is dat toekomstige klimaatscenario's aanleiding geven om een 100mm bui als maatgevend te hanteren.

Meer ruimte voor water dan (vanuit normen) noodzakelijk, zowel bovengronds als ondergronds, zorgt dat we ook extreme buien af kunnen voeren. Wanneer we gebiedsontwikkelingen inrichten met meer ruimte voor water, dan zetten we ook in op water voor extra kwaliteit van de openbare ruimte, met de toegevoegde waarde voor de biodiversiteit en het tegengaan van hittestress. Hiervoor gebruiken we de groenblauwe structuren die zijn opgenomen in het Beleidskader Biodiversiteit.

We zorgen dat nieuwe ontwikkelingen en bouwplannen in het buitengebied niet botsen met in de toekomst benodigde ingrepen om meer water vast te houden of peilen op te zetten.

5.1.4. Watergebonden kapitaalgoederen

Doelstelling

A. We zetten de komende jaren fors in op het op orde brengen en houden van de duizenden kapitaalgoederen (in relatie tot water) waarvoor wij verantwoordelijk zijn. Bij het onderhoud moet er aandacht besteed worden aan het vergroten van de natuurwaarden, het versterken van de biodiversiteit en het toekomstbestendig maken.
B. We hebben de voorzieningen voor waterrecreatie en -toerisme op orde: schoon, heel en toekomstbestendig,

inclusief voldoende en goed functionerende lozingspunten, goed onderhouden ligplaatsen en beleid op gebruik en toewijzing hiervan.

Waarom hebben we deze doelstelling?

Wist u dat: de gemeente beschikt over 37 beweegbare bruggen, > 400 andere bruggen, 10 boothellingen, 204 aanlegsteigers, 1800 ha meren, kanalen en vaarten, 530 km sloten, 25 km greppels, 210 grondwater-meetpunten, 18.500 inspectieputten riool, 55.000 kolken, 750 km rioolbuizen, 225 pompen, 85 km persleidingen, 60 km drainageleidingen, 128 gemalen, 131 riooloverstorten (vuilwater), 40 riooloverstorten (regenwater), 609 hemelwater-uitlaten, 25 bergbezinkvoorzieningen, 7 wadi's, 150 km natuurlijke oevers, 82 km beschoeiing, 38 km damwand, 13 km kades, 90 km overige oevers…

A. De eerste opgave is om ervoor te zorgen dat al onze kapitaalgoederen veilig en in goede conditie zijn. We besteden bij het onderhoud ook aandacht aan het vergroten van de natuurwaarden en het versterken van de biodiversiteit. Om ook toekomstbestendig te worden, is het nodig om bij het beheer en onderhoud te zorgen dat de kapitaalgoederen klimaatadaptief zijn (rekening houdend met mogelijk hogere boezem, meebewegen met peilen, etc.), aangepast op een mogelijke ecologische functie van het water (zie beleidskader biodiversiteit) en circulair zijn.

   Het op orde brengen en toekomstbestendig maken van wat we nu hebben, is een grote opgave. Elke asset die we extra aanleggen, betekent extra investeringen en onderhoudskosten in de toekomst. We moeten daarom kritisch zijn op het toevoegen van assets. Wanneer dat wel gebeurt, moet toekomstbestendig beheer en onderhoud worden geborgd. Weghalen van assets is een afweging die we vaker gaan maken, omdat het bijdraagt aan een natuurlijker inrichting van het watersysteem.

In een afweging over intensiever gebruik van water of aanpassingen aan voorzieningen, dienen vanuit dit beleidskader de volgende punten te worden meegewogen:
- Mogelijke effecten op waterkwaliteit, natuurwaarden en biodiversiteit;
- Kosten voor beheer en onderhoud van de assets zelf;
- Kosten voor beheer en onderhoud van oevers en kades (die mogelijk zwaarder belast worden door golfslag); en
- Mogelijke effecten op andere watergebruikers.

B. Ook voorzieningen voor waterrecreatie en -toerisme horen tot de kapitaalgoederen. Toch lichten we deze eruit, omdat waterrecreatie en -toerisme een belangrijke bijdrage leveren aan de brede welvaart in onze gemeente. Het is zaak om de voorzieningen goed op orde te hebben, maar ook voorbereid te zijn op een mogelijke toename in het gebruik ervan. Nu al zien we druk op de ligplaatsen, met name voor praamvaarten. We brengen de ligplaatsen, het gebruik hiervan en de mogelijkheden voor uitbreiding in kaart.

5.2. Doelstellingen: Water benutten voor een gezonde en duurzame leefomgeving

5.2.1. Beleving van het water

Doelstellingen

A. We stemmen investeringen in de leefomgeving (inclusief gebiedsontwikkelingen en woningbouw) af op ruimte voor (toegankelijk) water en groen;

B. We behouden en versterken (waar mogelijk) de huidige belevingskwaliteit van het water. Hierin zijn erfgoed en cultuurhistorische waarden van belang.

Waarom hebben we deze doelstelling(en)?

A. De nabijheid van water in de leefomgeving heeft een positieve invloed op onze mentale gezondheid. Het zien van water heeft een rustgevend effect en is daardoor belangrijk voor ontspanning[2]. Om het water nog meer als een plus op de (be)leefbaarheid te laten fungeren, willen we rondom het water voldoende ruimte behouden voor het toevoegen van groen. De Stadstuin Potmarge en de realisatie van de wandelroute over de landtong langs de Bonkefeart zijn goede voorbeelden van zulke koppelingen. We willen zo meer koppelingen leggen tussen het beleefbaar en toegankelijk maken van het water en bijvoorbeeld klimaatadaptatie en recreatie.

B. Door water in ruimtelijke keuzes meer prioriteit te geven, wordt het (op termijn) ook buiten zichtbaar in de vorm van

2 Nutsford (2016). Residential exposure to visible blue space (but not green space) associated with lower psychological distress in a capital city. Bron: Blue-Space-lowers-psychological-distress.pdf (elysiumcruiseresidence.com)

meer water en meer groen. Voor de beleving van het water zijn met name doorzicht, uitzicht en 'nabijheid' van het water bepalend. Waar mogelijk faciliteren we dit, allereerst rekening houdend met biodiversiteitsdoelen ter plaatse, zowel in het water, langs de oever als op het land. Het is voor de beleving lang niet altijd nodig voorzieningen te treffen langs de oevers. Op selecte plekken treffen we voorzieningen als een zitbankje.

Een manier om te zorgen dat iedereen van het water gebruik kan maken, is dat we in nieuwe ontwikkelingen openbare ruimte reserveren langs het water. We willen toewerken naar een norm voor de openbaarheid van de oevers in verhouding tot het areaal aan private oevers. Dit geldt voor woonwijken waarin wonen aan het water centraal staat, maar ook voor de binnenstad en dorpen.

Specifiek voor de binnenstad hebben we de wens om in de komende jaren de band met het water aan te halen (als kwaliteitsimpuls voor de beleving van de openbare ruimte) en het karakter van Leeuwarden als waterstad te benadrukken. Het Beleidskader Mobiliteit en het Uitvoeringsprogramma Binnenstad onderschrijven beide deze doelstelling, met onder andere de wens om het parkeren langs de grachten weg te halen en daar te vergroenen. Zo ontstaan aantrekkelijke, groene wandelmilieus aan het water.

Water bevat ook belangrijke waarden als het gaat om erfgoed en cultuurhistorie. Hoe bewoners en bedrijven van vroeger en nu het water en landschap hebben gebruikt, de invloed die dat heeft op de landbouw, natuur en handel, de veranderende bebouwing en zelfs de volksaard, vertelt een eigen verhaal. In de binnenstad kan die historie weer tot leven worden gewekt met een kunstwerk of een bouwwerk dat herinnert aan een vroegere waterpoort. Ook het ontwikkelen van een blauwe vestingroute, een wandelroute langs de plek waar vroeger de vestingen van de stad lagen, kan herinneren aan de rijke geschiedenis van Leeuwarden. Tot slot kan het terugbrengen van water bijdragen aan de beleefbaarheid van het culturele erfgoed. Ook het beleidskader mobiliteit geeft ruimte om minder mobiliteit mogelijk te maken ten behoeve van een hogere omgevingskwaliteit.

5.2.2. Water voor beweging

Doelstellingen

A. We vergroten waar mogelijk de toegankelijkheid van het water voor bijvoorbeeld kanoën, suppen, schaatsen, wandelen en fietsen;
B. We maken ons hard voor aanwijzing van één of meer extra zwemlocaties door de provincie en heffen gevaarlijke zwemlocaties op.

Waarom hebben we deze doelstelling(en)?

A. Naast de positieve effecten van water op de mentale gezondheid, heeft water ook een positief effect op de fysieke gezondheid. Aan of op het water wordt vaak bewogen en gesport. De aanwezigheid van water heeft ook een belangrijke rol als het gaat om de verblijfskwaliteit en het zoeken van verkoeling, iets wat nog belangrijker wordt kijkend naar de steeds warmere zomers door klimaatverandering. Om deze redenen willen we de toegankelijkheid van het water borgen en vergroten. Dit nemen we dan ook mee in nieuwe ontwikkelingen.

   Kijkend naar de groei in waterrecreatie is het van belang om de veiligheid in en op het water te kunnen garanderen. Voldoende veiligheidstrappen en veiligheidsvlonders zijn hierin belangrijk. De kleine recreatievaart (roeien, kanoën, suppen) heeft behoefte aan eigen voorzieningen, zoals op- en afstapplekken en rustplekken. We inventariseren waar aanvullende voorzieningen nodig zijn en of en hoe we die kunnen financieren.

B. Er is een toenemende behoefte aan zwemwater en verkoeling langs het water door het warmere klimaat. Steeds meer inwoners zwemmen graag in het buitenwater. Tegelijkertijd kan door klimaatverandering de kwaliteit van het zwemwater veranderen. Er komt bijvoorbeeld meer blauwalg in voor. Dit is vooral een risico op onofficiële zwemplekken, want op deze plekken wordt de waterkwaliteit niet gemonitord. In de gemeente Leeuwarden zijn nu twee officieel aangewezen zwemlocaties waar de waterkwaliteit wel gecontroleerd wordt. Dit zijn locaties in de Kleine Wielen/ Groene ster en de Grote Wielen.

   De toenemende behoefte aan zwemwater willen we faciliteren op plekken waar veilig en gezond zwemmen goed mogelijk is. Naar aard en schaal en naar behoefte van de inwoners en bezoekers van de gemeente is het passend om één of meerdere extra officiële zwemlocaties aan te wijzen. Wij maken ons er hard voor om één of meerdere zwemlocaties toe te laten voegen door de provincie.

   Op plekken waar de waterkwaliteit niet wordt gemeten, is het zwemmen op eigen risico. Als de waterkwaliteit niet toereikend is, is het zwemmen in dit water ongezond. We waarschuwen bij onofficiële zwemplekken dat de waterkwaliteit op die plekken niet gemeten wordt en dat het zwemmen op eigen risico is.

   Het is verboden om te zwemmen in gedeelten van vaarwegen bestemd voor de doorgaande scheepvaart en in havens. Het zwemmen op deze plekken ontmoedigen we door de toegankelijkheid van het water op die plekken te verminderen, gevaarlijke zwemplekken op te heffen en aan te geven dat het op deze plekken verboden is te zwemmen.

VEILIGHEIDSTRAP versus ZWEMTRAP
We maken heel strikt het onderscheid tussen veiligheidstrappen en zwemtrappen. Veiligheidstrappen zijn van primair belang, met name bij grachten. Op andere plekken plaatsen we actief géén trappen, tenzij het officiële zwemlocaties zijn. Daar plaatsen we (waar nodig) zwemtrappen.

Een veiligheidstrap heb je nodig waar het je overkomt dat je te water gaat, een zwemtrap waar je bewust en op de juiste plek te water gaat (officiële zwemlocatie).

5.2.3. Recreatievaart

Recreatievaart gaat over de vaarbewegingen van de inwoners van de gemeente en dus over de mogelijkheden om als bewoner een rondje te varen dichtbij huis.

Doelstellingen

A. We verbeteren de informatievoorziening over vaarverbindingen voor de gebruikers van vaarwegen en overige wateren in de gemeente;
B. We onderzoeken welke vaarten we geschikt kunnen maken voor sloepen en andere vormen van recreatief gebruik. Hierbij werken we volgens een helder afwegingskader voor de gebruiksmogelijkheden van de vaarwegen en overige wateren in de gemeente;
C. We brengen de bestaande aanlegplaatsen en ligplaatsen in de gemeente in kaart en communiceren hierover;
D. We stimuleren het elektrisch varen en promoten het.

VAREN moet toch overal kunnen?
Vaarwegen worden geclassificeerd op basis van de diepte en breedte van de vaarweg en de hoogte en breedte van de kunstwerken. Wateren die zijn geclassificeerd als vaarwegen worden onderhouden en beheerd door de provincie of bij lagere klassen door het Wetterskip Fryslân. De kosten voor het op orde brengen (o.a. breedte, diepte, voorzieningen, brughoogte) van een geclassificeerde vaarweg en voorzieningen zijn voor de gemeente. Wanneer je als gemeente een bestaand of nieuw water wilt aanwijzen als formele vaarweg moeten de mogelijkheden hiervoor geïnventariseerd worden met de provincie en het waterschap.

Er zijn in de gemeente ook wateren die geen status vaarweg hebben, maar die wel met kleine bootjes/ kano's te bevaren zijn. Dit zijn bijvoorbeeld opvaarten en niet doorgaande routes. In de laatste jaren komen hier steeds meer klachten over, omdat er in de loop van het vaarseizoen zoveel plantengroei ontstaat dat het varen sterk beperkt wordt. Deze vaarten worden nu door het waterschap onderhouden voor voldoende aan- en afvoer van water. In de praktijk komt dit niet overeen met de wens om hier te varen.

De toename van groei van waterplanten is een gevolg van de toegenomen waterkwaliteit. De waterplanten dragen op hun beurt ook weer bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Daarom is vanuit het perspectief van waterkwaliteit extra onderhoud en extra vaarbewegingen veelal strijdig met waterkwaliteitsdoelstellingen. Dit vraagt heldere afweging van alle belangen en een bestuurlijk besluit, waarbij ook het nautisch beheer en toekomstige beheerkosten van zowel het profiel, oevers en voorzieningen mee moeten worden gewogen.

Waarom hebben we deze doelstelling(en)?

A. De vaarverbindingen richting woonwijken, dorpen en het platteland in de gemeente dienen als structurerend en verbindend element en vormen zo een plus op de leefbaarheid en de leefkwaliteit. Door steeds langer en warmer wordende zomers groeit het aantal vaarbewegingen op deze vaarverbindingen. Omdat het steeds drukker wordt op het water, is het belangrijk om de veiligheid te blijven waarborgen. Van bestaande verbindingen is het soms onduidelijk waar wel en niet gevaren kan worden en welk water begaanbaar is voor welke doelgroep. Het is zaak om vanuit de gemeente hier helder over te communiceren. Om helderheid te hebben over welk water bevaarbaar is voor welke doelgroep, brengen we het vaarnetwerk in de gemeente in kaart. Hierin nemen we wateren zonder de status 'vaarweg' mee, waar in de praktijk wel gevaren wordt of waar die potentie hebben als vaarweg. We willen verduidelijken dat het varen op deze wateren op eigen risico is. Door alle vaarwegen helder te in kaart te brengen, wordt duidelijk welke doelgroep waar kan varen of zou willen varen (zie bijlage 6).

Op sommige plekken is er een spanningsveld tussen beroeps- en recreatievaart, bijvoorbeeld op het Van Harinxmakanaal. Ook al zijn we op deze wateren geen nautisch beheerder, we ondersteunen de communicatie over de vaarwegregels en vaarveiligheid en monitoren de drukte op het water.
Een ander belangrijk aandachtspunt is het snelvaren. Er zijn in de gemeente geen aangewezen plekken om te snelvaren. In de praktijk is snelvaren alleen mogelijk op grote wateren en daarmee is er geen ruimte voor in onze gemeente.

AFWEGINGSKADER VAARVERBINDINGEN
De bestaande verbindingen breiden we alleen onder bepaalde voorwaarden uit. Omdat water, bodem en biodiversiteit sturend zijn, zijn zij leidend voor de uitkomsten. Vervolgens wegen we de baten (belevingswaarde, gebruikswaarde, economisch potentieel) af tegen de eenmalige inrichtingskosten en de structurele kosten voor toezicht en beheer.

Wanneer de wens voor een nieuwe vaarverbinding realistisch blijkt, is de eerste stap om in gesprek te gaan met de provincie over de mogelijkheden voor het aanwijzen van een officiële vaarweg. Als dit niet mogelijk is en de gemeente op eigen initiatief een vaarweg wil aanwijzen, dan zijn oeverbeheer, vaarwegbeheer en nautisch beheer belegd bij de gemeente. In dit geval moet hier extra budget voor geraamd worden en moet dit meegenomen worden in de afweging voor de ontwikkeling.

B. Vanuit de analyse voor bestaande en gewenste vaarverbindingen wegen we met de uitgangspunten vanuit dit beleidskader af waar dit haalbaar is en dus potentie heeft. Recreatievaart (openbaar gebruik) gaat in het gebruik van het water voor op commercieel toeristisch gebruik. In de binnenstad van Leeuwarden is dit gebruik gelijkwaardig en willen we meer ruimte bieden voor het verwaarden van het water.

C. Voor de recreatievaart brengen we de bestaande aanlegplaatsen en ligplaatsen in de gemeente in kaart. . Hierbij benoemen we de verschillende ligplaatscategorieën en de daarbij geldende regels. Met deze kaart en achterliggende informatie intensiveren we de communicatie over ligplaatsen. We zien er op toe dat de regels nageleefd worden en handhaven hierop. Momenteel zijn er voor de reguliere recreatievaart genoeg voorzieningen in de gemeente. Voor de kleine recreatievaart gaan we na of we nieuwe voorzieningen kunnen bieden binnen de bestaande ruimtelijke kaders en de overwegingen over het toevoegen van extra assets in wateropgave 1.

D. Het elektrisch varen groeit steeds meer. In lijn met de inzet om per 1 januari 2028 een Zero-Emissie Zone voor stadslogistiek in te stellen, wordt ook het elektrisch varen in de binnenstad op termijn de norm. Vooruitlopend daarop onderzoeken we of de Potmarge emissievrij kan worden, vanwege het karakter van een rustige, groene recreatiezone. In de gemeente zijn momenteel enkele laadpunten voor elektrische boten. We faciliteren het elektrisch varen, breiden dit verder uit en promoten het.

5.2.4. Wonen op en aan het water

Doelstellingen

A. We houden balans in het unieke van wonen aan het water versus het belang van toegankelijkheid van het water voor iedereen;
B. Bij wonen aan het water communiceren we duidelijk naar de inwoner wat dit voor hen betekent;
C. We kijken naar mogelijkheden voor (recreatief) wonen op het water in relatie tot klimaatadaptatie.
D. Waar dit mogelijk is zetten we water in als duurzame energiebron om gebouwen te voorzien van warmte. Hierbij is randvoorwaardelijk dat dit zorgt voor duurzame, betaalbare en betrouwbare energie en dat er geen negatieve effecten optreden op grond-, riool, en oppervlaktewater bij aanleg en het gebruik.

Waarom hebben we deze doelstelling(en)?

A/B Wonen aan het water is een Unique Selling Point waar we veel van hebben in de gemeente. Het is nu al een belangrijke vestigingsfactor. Bij het wonen aan het water willen we duidelijk communiceren wat dit betekent voor de inwoner. Er moet duidelijkheid zijn over of het water bevaarbaar is, voor welke vaarklasse, en wat de inwoner voor rol heeft in het onderhoud van het water, het vaarprofiel en de oever inclusief beschoeiing/damwand. We willen als gemeente niet de indruk (laten) wekken dat bij wonen aan het water ook de faciliteiten op en aan het water en de bereikbaarheid over het water door de gemeente worden gegarandeerd aan (nieuwe) bewoners.

C. Drijvende woningen zijn in onze gemeente wellicht minder voor de hand liggend dan in andere gemeenten waar wisselende waterpeilen en waterveiligheid een grotere rol spelen. Niettemin vinden we het de moeite waard om de

rol hiervan binnen gebiedsontwikkeling verder te onderzoeken. Op bepaalde plekken in de gemeente is het mogelijk interessant om te kijken naar drijvende woningen, bijvoorbeeld op plekken waar we (in de toekomst) water willen vasthouden of bergen. Hier kan ook de koppeling gelegd worden met recreatiewoningen. Bij het ontwikkelingen van nieuwe plannen of het toetsen van initiatieven onderzoeken we of woningen realiseren op het water passend is.

D. Energie uit water maakt onderdeel uit van het energiebeleid van de gemeente Leeuwarden. Dit betekent dat we zien dat het een deel van de toekomstige energievraag op een duurzame manier kan invullen. Energie kan worden gehaald uit het oppervlaktewater, uit grondwater en uit rioolwater. Bij alle vormen van warmte onttrekken uit water kan het zijn dat er negatieve effecten voorkomen. Voordat water als bron wordt ingezet is het noodzakelijk om deze eventuele effecten te onderzoeken. Het waterschap is in veel gevallen bevoegd gezag voor vergunningverlening. Bij lozingen op het riool zijn wij het bevoegde gezag. Een te hoog chloride gehalte kan voor belemmeringen zorgen. Wij vragen hierbij advies aan het waterschap en er is contact met de provincie en de FUMO voor de wateronttrekking. Andere mogelijke effecten zijn de opwarming en koeling van het water, wat mogelijk effect kan hebben op de ecologie in het water en vervuiling van het water.

We hebben als gemeente een regierol als het op collectieve warmtesystemen aankomt. Duurzaamheid, betaalbaarheid en betrouwbaarheid zijn randvoorwaarden voor deze systemen. Een individuele huiseigenaar kan voor een op zichzelf staand systeem kiezen. We hebben dan de rol om de inwoner van de juiste informatie te voorzien over de techniek en mogelijke subsidies. In het geval van sommige bodemsystemen zijn we bevoegd gezag voor vergunningverlening.

DE VEELZIJDIGHEID VAN WATER

Water zit vol tegenstrijdigheden. We hebben het nodig, maar kunnen er ook last van hebben. Het is mooi, maar kan ook gevaarlijk zijn. Het verbindt, maar brengt ook juist scheiding aan. Het levert veel op, maar kost ook geld. Het bepaalt de aanblik, maar is soms ook onzichtbaar. Daarom beschouwen we water in dit beleidskader niet alleen als een gebruiksmiddel, maar onderkennen we ook de waarde en betekenis van water historisch gezien, landschappelijk, economisch, cultureel en sociaal.

Aan en op het water ontmoet je elkaar, zeker in je vrije tijd. Voor verkoeling tijdens hete zomers of tijdens winterdagen op het ijs. Water verbindt, we varen met onze sup, kano's en boten van de ene naar de andere plek. We vervoeren goederen over het water, vaak over lange afstanden.

Water scheidt ook, want als er geen brug ligt, hoe kom je dan aan de overkant? Water is vaak de grens tussen de ene en de andere wijk. Wonen aan het water is gewild, een unieke plek, een boot voor de deur. Maar niet iedereen kan dat betalen.

In dit eerste Beleidskader water onderkennen we de veelzijdigheid van water, met name op het gebied van leefbaarheid. Tegelijkertijd erkennen we dat we nog geen richtinggevende perspectieven voor alle waarden van water hebben. Want hoe kan water inclusiviteit bevorderen? Hoe kunnen we water nog nadrukkelijker een plek geven met het oog op vitaliteit en gezondheid? Met onze keuzes nu willen we vooral de verbinding en samenhang ten behoeve van een fijne, gezonde en duurzame leefomgeving bevorderen, op zo'n manier dat het ook toekomstbestendig is en de waarde van water tot zijn recht komt. Wij hopen dan ook van harte met deze insteek de komende jaren te ontdekken hoe water nog meer en breder in ons denken en handelen een plek kan krijgen. Als het ergens kan, dan is het in de nieuwe gebiedsontwikkelingen.

5.3. Doelstellingen: Water verwaarden

5.3.1. Watertechnologie: een uniek profiel

Doelstellingen

A. We stimuleren (kennis)uitwisseling op het gebied van watertechnologie;
B. We maken van gemeente Leeuwarden een proeftuin voor watertechnologie. Hier worden innovaties voor actuele waterproblematiek geboren en passen we deze toe;
C. We dragen de waterprofilering van Leeuwarden (Capital of Water Technology) zichtbaar en tastbaar uit naar inwoners en bezoekers;
D. In gebiedsontwikkelingen borgen we experimenteerruimte voor water (gebruik, zuivering en toepassing in gebied).

Waarom hebben we deze doelstelling(en)?

A. Leeuwarden heeft een sterke kennispositie met instituten, onderwijsinstellingen en bedrijven rondom water. Watertechnologie is dan ook één van de ontwikkelpijlers binnen economische zaken. Belangrijk onderdeel van het ecosysteem van de watertechnologiesector zijn onderwijs- en kennisinstellingen. Zij trekken veel studenten naar Leeuwarden en dragen zo bij aan de leefbaarheid, de kennisinfrastructuur en aan bedrijvigheid vanuit startups en doorontwikkeling van innovatieve bedrijven. Omdat de maatschappelijke meerwaarde hiervan groot is en de economische effecten binnen de gemeente Leeuwarden aantrekkelijk zijn, willen we als gemeente dit ecosysteem

inzetten en zichtbaar maken en houden. We stimuleren daarom uitwisseling tussen onderwijs, watercampus, bedrijfsleven en gemeente op het thema van watertechnologie. We vinden het belangrijk om een stabiele partner te blijven richting de Watercampus. Stadstuin Potmarge is al een uithangbord voor deze water business. We borgen deze kwaliteit en stimuleren initiatieven om de identiteit te versterken.

B. De kansen voor watertechnologie zijn enorm en verdienen de steun van de gemeente Leeuwarden. Watertechnologie is te verbinden aan zuinig en duurzaam watergebruik, maar ook aan waterkwaliteit en bodem. Watertechnologie is op deze manier inzetbaar om een robuust watersysteem te creëren. Deze koppelingen bieden kansen om doelen rondom watergebruik te realiseren en koploper op het gebied van innovatie te zijn. Innovatie is belangrijk voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat en als gemeente hebben we die profilering op waterinnovatie. De gemeentelijke steun is faciliterend en kaderstellend, met name bij gebiedsontwikkelingen waar nieuwe toepassingen op basis van watertechnologie een plek krijgen.

C. Leeuwarden is de Capital of Water Technology. We maken de waterprofilering van gemeente Leeuwarden zichtbaar en tastbaar en dragen deze meer uit naar inwoners en bezoekers. Zo maken we het tot onderscheidend element van de stad. We doen dit door de realisatie van bijvoorbeeld kunstwerken, inpandige installaties en herkenningspunten in lopende projecten en door het mee te nemen in planvorming.

D. Ook in gebiedsontwikkelingen willen we innovatie op watertechnologie en de zichtbaarheid hiervan meenemen. Als we innovatie willen stimuleren, is het nodig om de technologieën hier toe te passen en in het beleid de mogelijkheden te geven. Dit betekent echter niet dat alle gebiedsontwikkelingen hierop ingericht moeten worden. We willen voor elke ontwikkeling in ieder geval een goed basisniveau van zichtbaarheid en toepasbaarheid, maar kiezen een aantal om in te excelleren, die als showcase kunnen dienen. We inventariseren de mogelijkheden voor het creëren van een waterladder als hulpmiddel om water(technologie) te integreren in projecten en gebiedsontwikkelingen en te kunnen prioriteren. Een waterladder is vergelijkbaar met de R-ladder voor circulariteit of de zonneladder voor zonne-energie.

SPOORDOK is een goed voorbeeld van het toepassen van watertechnologie en het zichtbaar maken hiervan. Spoordok positioneert zich als stad met en aan het water. Gebruik en verbijzondering van de openbare ruimte met water stimuleren sociale interactie en dragen bij aan de verbondenheid van mensen met hun leefomgeving.

In Spoordok worden technologieën toegepast om het drinkwatergebruik te reduceren, circulair te gebruiken en de watertechnologie zichtbaar te maken met een watermakerij. Ook is het uitgangspunt ‘geen druppel het gebied uit’ oftewel ‘elke druppel water heeft waarde’ gekozen, waarvoor een robuust watersysteem wordt ingericht, met toepassing van groen en blauw om hieraan bij te dragen.

Grijs en zwart water wordt in het gebied gefilterd en hergebruikt. Hemelwater wordt opgevangen en op verschillende manieren gebruikt. Belangrijk doel is om de zichtbaarheid, bewustwording en ervaring van het water te versterken, wat positief bijdraagt aan de gezondheid van mensen. Zowel in de openbare ruimte als op gebouwniveau wordt dit zorgvuldig uitgewerkt. Door filteren en hergebruik van grijs en zwart water komt niet alleen water beschikbaar, ook waardevolle nutriënten. Deze menselijke mest is een vruchtbaar restproduct. Samen met onze lokale partners en kennisinstellingen verkennen we de mogelijkheden om deze mest in te zetten in bijvoorbeeld ons voedselsysteem.

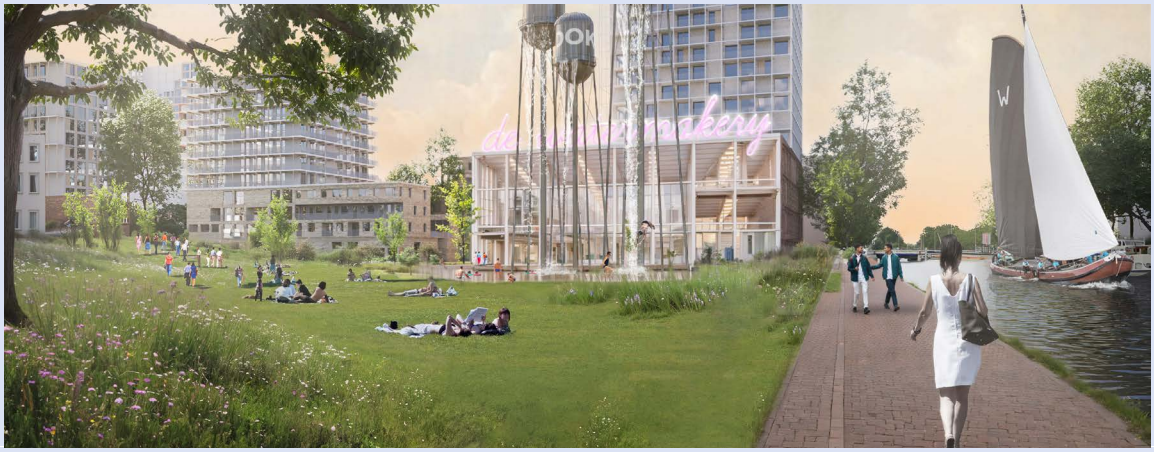

In Spoordok wordt breed ingezet op waterberging en infiltratie. Daken spelen hierin een belangrijke rol. Water dat op de daken valt, wordt in grijswatersystemen in de gebouwen gebruikt. Ook in de openbare ruimte zijn diverse toepassingen en gebruik denkbaar. Denk aan zichtbare goten, waterbassins, wadi's en sponslandschap. Per deelgebied zijn er nuanceverschillen in een range tussen stedelijke waterelementen en landschappelijke oplossingen. De belangrijke doelstellingen zijn bewustwording, zichtbaar maken en maximaal hergebruik.

5.3.2. Cultuur- en water(sport)toerisme

Onder water(sport)toerisme verstaan we de volgende doelgroepen; inwoners die de binnenstad bezoeken voor een terrasbezoek, toeristen met een eigen boot, riviercruiseschepen, praam- en rondvaartboten, boot-, sup- en kanoverhuur, de sportende roeiers, kanoërs, suppers, schaatsers en hun supporters i.v.m. wedstrijden en toertochten door Leeuwarden en mensen die een bezoek brengen aan stad en voorzieningen om het water en de bootjes van de waterkant te beleven.

Doelstellingen

A. We monitoren de drukte op het water om zicht te houden op groei van het gebruik van het water en acteren waar nodig;
B. We bieden binnen bestaand beleid en ontwikkelingen de mogelijkheid voor de realisatie van meer voorzieningen voor water(sport)toerisme;
C. We ondersteunen het marketen van arrangementen die een link hebben met water(sport)toerisme;
D. We ondersteunen initiatieven die toerisme en recreatie koppelen aan klimaatadaptatie en de uitdagingen in de basis toekomstbestendig op orde.

Waarom hebben we deze doelstelling(en)?

A. De verbondenheid met het water zit in het DNA van de gemeente Leeuwarden en vormt zo ook deel van de basis voor de verdere ontwikkeling van toerisme en recreatie. In recreatie en toerisme willen we inzetten op bezoek waarbij groei, verduurzaming en leefbaarheid in evenwicht zijn. We streven naar een kwalitatief aanbod voor de bezoeker. Dit betekent dat we gebiedsgericht keuzes maken in wat wel en niet wenselijk is voor recreatie en toerisme. Hierin kijken we vooral naar de hotspots voor toerisme, namelijk de binnenstad van Leeuwarden (inclusief de Prinsentuin), Grou en de natuurgebieden. Momenteel is er vooral drukte op het water in de binnenstad van Leeuwarden en in watersportdorp Grou. We zien dat inwoners en bezoekers steeds vaker een rondje (praam)varen combineren met een bezoek aan de binnenstad en het terras. Ook wordt er veel gebruik gemaakt van de stad als slecht-weer-

voorziening voor watertoeristen. Voor deze plekken geldt dat we gaan monitoren om zicht te houden op de drukte in verband met de toenemende groei van het gebruik van het water. Waar nodig acteren we hierop. In natuurgebieden als de Alde Feanen, Groote Wielen en recreatiegebied de Groene Ster vindt ook veel water(sport)toerisme en recreatie plaats. Voor deze gebieden geldt dat we een goede balans willen tussen natuur en toerisme en is het geen gemeentelijke inzet om het water(sport)toerisme te doen groeien. Dat geldt ook voor het landelijk gebied.
De toenemende druk op het water door intensivering van het vaarverkeer en gebruik van het water voor recreatie vraagt om regulering om ongelukken en overlast op het water te voorkomen. Uitbreiding van handhavingscapaciteit op het water wordt noodzakelijk geacht. We wegen zorgvuldig af of hierbij ook de inzet van Boa domein II nodig is, met de beschikking over een vaartuig en een locatie voor dit vaartuig.

B. Om kwaliteitstoerisme te kunnen bieden zetten we in op schoon & heel, wat betekent dat de basisvoorzieningen voor het toerisme op orde moeten zijn. Het aanleggen van nieuwe voorzieningen kan op een beperkt aantal plekken. Ook hiervoor geldt: bij het aanleggen wegen we de effecten voor 'de basis toekomstbestendig op orde' af tegen de effecten van het verwaarden van het water. Voor de commerciële verhuurpartijen geldt dat deze de levendigheid en de uitstralingswaarde op het water in de binnenstad versterken. Deze partijen gebruiken vaak openbare steigers. We willen ze de juiste plekken in de binnenstad bieden waar dit mogelijk is. In de binnenstad zijn recreatievaart en het water(sport)toerisme gelijkwaardig. Op andere locaties geldt dit niet en gaat openbaar recreatief gebruik in principe voor op commercieel toeristisch gebruik. Wanneer er een verdere groei van het aantal (rondvaart)aanbieders ontstaat, bieden we deze op basis van inschrijving en vergunningen een plek aan op een openbare voorziening.
Bij een verdere groei van recreatief en commercieel gebruik van de grachten, groeit ook de druk op de beschikbare ruimte. We willen beiden de ruimte bieden, maar keuzes zijn noodzakelijk in hoe we de beschikbare ruimte verdelen. Dit vraagt een meervoudige afweging. Argumenten in een dergelijke afweging zijn onder andere (in willekeurige volgorde) economische impact, leefbaarheid, verplaatsbaarheid, levendigheid en veiligheid.

   Voor het huidige vaarroutenetwerk houden we in eerste instantie het gebruik op peil en werken we aan kwalitatieve versterking. Met het oog op toekomstige groei van het water(sport)toerisme inventariseren we waar nieuwe vaarverbindingen een plus op het water(sport)toerisme kunnen opleveren. Aan elke verbinding moet een analyse ten grondslag liggen met de effecten, kosten en baten om te bepalen of deze vaarverbinding uit kan.

C. Vanuit VISIT Leeuwarden blijven we arrangementen ondersteunen die een link hebben met water(sport)toerisme. Dit versterkt onze positie binnen de water(sport)toerisme en maakt het zichtbaarder en vindbaar voor bezoekers.

D. Waar commerciële aanbieders een aanbod creëren dat een verbinding maakt met de uitdagingen uit de basis toekomstbestendig op orde, ondersteunen we deze. Vanuit het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) komen doelen op ons landelijk gebied af waardoor verdienmodellen van agrariërs onder druk komen te staan. Het is daarom wenselijk om na te denken over nieuwe en aanvullende verdienmodellen. Uitgangspunt blijft dat er een wederkerigheid moet zijn tussen economische meerwaarde en ecologische diensten. Een initiatief moet bijdragen aan de brede welvaart.

5.3.3. Vervoer over water

Doelstellingen

A. We hebben inzicht in de kansen en de potentie voor extra goederenvervoer over water.

Waarom hebben we deze doelstelling(en)?

A. Vervoer over water ('blue mobility') is een duurzame manier van vervoer, helemaal als het elektrisch varen betreft. In het kader van verduurzaming van mobiliteit binnen onze gemeente kan vervoer over water een toegevoegde waarde zijn. Voor personenvervoer over water zien we op dit moment weinig potentieel. Recreatief wordt het water volop benut en het heeft een toeristische meerwaarde. Echter, kijkend naar de gemeente Leeuwarden, wint het water het niet van de fiets voor vervoer van A naar B. In de ontwikkeling van het eerste deel van Middelsee (Fellingen) worden andere mobiliteitsprincipes toegepast; werken met wijkhubs. Mogelijk dat bij verdere uitwerking van Middelsee, bij station Werpsterhoeke en ook bij nieuwe gebiedsontwikkelingen een uitwerking van blue mobility interessant is, bijvoorbeeld in de vorm van een TOP (toeristisch overstappunt) van spoor of auto naar water. Mocht er vanuit de markt interesse zijn om een vorm van (toeristisch) personenvervoer of bijvoorbeeld sloepenvervoer in te richten, dan bekijken we met hen de mogelijkheden. Een meer traditionele vorm van mobiliteit als een pont kan wellicht een verbindende waarde zijn over water. De pontjesroute bij Grou heeft een duidelijke toeristische meerwaarde. Het is aansprekend en draagt bij aan de beleving van het water.

   In het beleidskader Mobiliteit is opgenomen dat wij, conform Regionaal Mobiliteitsprogramma Fryslân, een verschuiving van wegtransport naar vervoer over water stimuleren. De stad Leeuwarden ligt hiervoor gunstig aan het Harinxmakanaal (CEMTklasse 5a). Hier liggen ook kansen voor meeliften op het Europese TEN-T-netwerk.

   In het Beleidskader mobiliteit wordt het ambitieniveau van Leeuwarden vastgelegd als het gaat om bereikbaarheid voor alle vervoerwijzen. Dit wordt verder uitgewerkt in diverse uitvoeringsplannen. Daar moet uit blijken wat dit kan betekenen voor de bereikbaarheid van bijvoorbeeld de MERODE-bedrijven, zowel via de weg als via het water. Grotere goederenschepen verder de stad in vermijden we om verdere vermenging van beroeps- en recreatievaart te voorkomen.

   Voor stadslogistiek over water wordt vanuit het beleidskader mobiliteit onderzoek voorgesteld naar een logistieke stadsrandhub in de omgeving Swettehûs (overslag op emissievrije voertuigen en water). Een stadsrandhub in de omgeving Swettehûs biedt mogelijk ook meerwaarde voor logistieke stromen in de gemeente. Goede logistieke oplossingen zijn essentieel bij de bevoorrading van winkels, restaurants en cafés, leveringen aan kantoren en instellingen, pakketbezorging bij particulieren, bouwverkeer en afvalinzameling. Voor de stadslogistiek over de weg heeft de gemeente Leeuwarden samen met diverse Leeuwarder bedrijven de Green Deal Zero-Emissie Stadslogistiek (GDZES) ondertekend. We zetten in op een Zero-Emissie zone in de binnenstad per 1 januari 2028, mogelijk inclusief het water. Dit geeft de logistieke partijen tijd om zich goed voor te bereiden.

   Grou ligt direct aan het Prinses Margrietkanaal, onderdeel van de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl. Goederenvervoer en recreatief gebruik van het water gaan hier samen. De potentie om in Grou zelf meer gebruik te maken van deze hoofdvaarweg voor de toelevering naar bedrijven lijkt kleiner dan in Leeuwarden.

6. Gebiedsgerichte uitwerking

6.1. Inleiding

De verschillende gebieden in onze gemeente hebben verschillende kenmerken en verschillende opgaven. Dit vraagt om een aantal gebiedsgerichte uitgangspunten. We hebben als gemeente niet in alle gebieden een even grote rol of verantwoordelijkheid. Het principe water en bodem sturend maakt dat we wel inrichtingsprincipes meegeven voor ruimtelijke afwegingen. Deze nemen we mee in de gebiedsprocessen in het landelijk gebied, waarin we met alle partijen uit het gebied om tafel zitten.

6.1.1. Gebiedsindeling

Voor de gebiedsgerichte uitwerking volgen we in eerste instantie de indeling van de Omgevingsvisie; stad, dorpen en landelijk gebied. Onze rol en verantwoordelijkheid is het grootst in gebiedsontwikkelingen in de stad. Deze werken we dan ook als eerste uit. Daarna volgen (overig) stedelijk gebied en dorpen.

Oostergo, Westergo, Middelzee en Lage Midden zijn verbijzonderingen van de categorie Landelijk gebied uit de Omgevingsvisie. In de visie Natuerlik Ljouwert 2050 is een onderverdeling in vijf deelgebieden gebruikt op basis van de kenmerken van het water- en bodemsysteem, landschappelijke kenmerken en natuurlijke processen. Vooral de grondsoort en de grondwaterstand zijn bepalende uitgangspunten om het principe 'water en bodem sturend' te vertalen naar concrete acties. Vanuit water en bodem sturend zijn Oostergo, Westergo en Middelzee vergelijkbare kleigronden. Het Lage Midden hoort tot de veengronden.

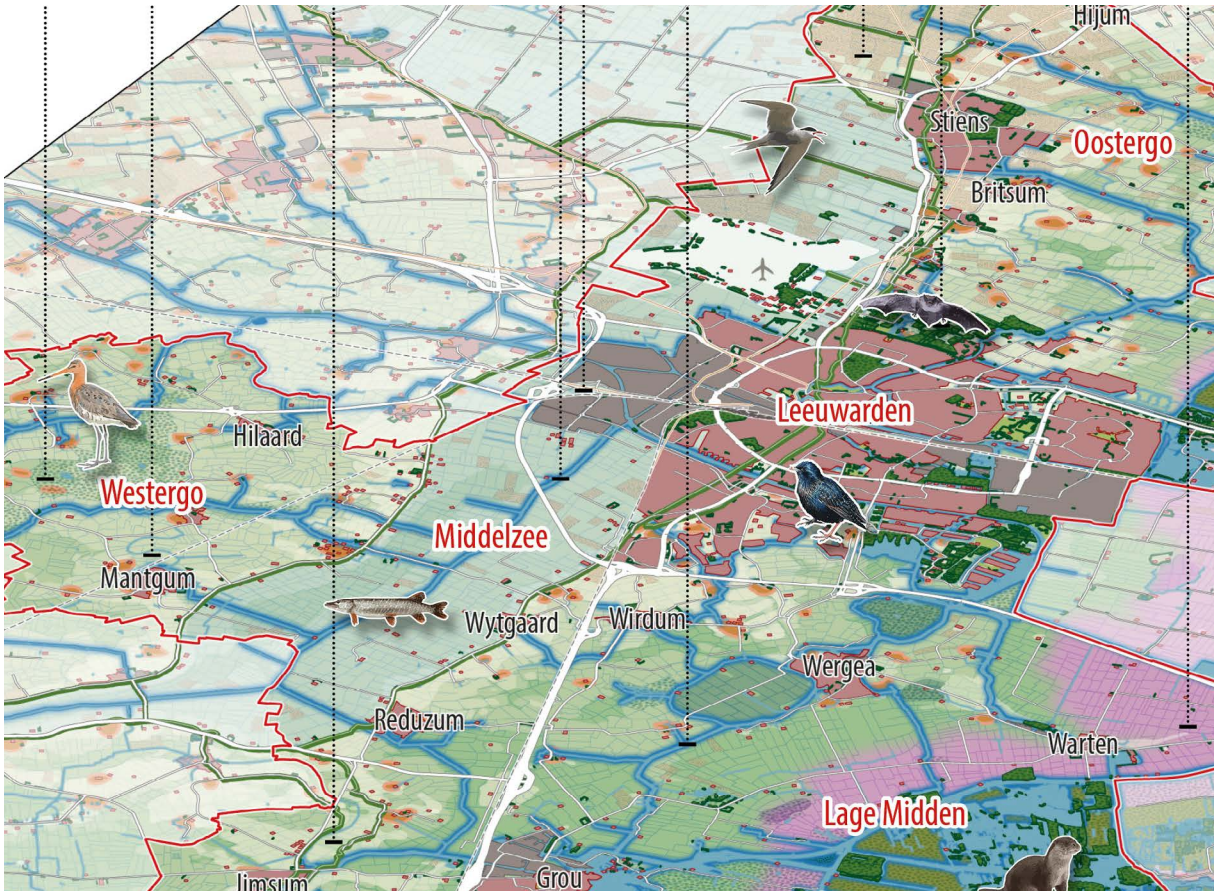

Natuurlijk Ljouwert 2050

In het landelijk gebied hebben provincie en waterschap de primaire verantwoordelijkheid voor het watersysteem en waterbeheer. De gemeentelijke inbreng volgt vanuit onze verantwoordelijkheid voor de ruimtelijke inrichting. Zo zijn we partner in de gebiedsprocessen in het landelijk gebied en kunnen we kaders stellen via het omgevingsplan. Voor deze gebieden geldt dat bepaalde keuzes van Wetterskip Fryslân en de provincie invloed hebben op onze assets (oevers, steigers, en riolering), waardoor we financieel consequenties hiervan zien.

6.1.2. Groenblauwe structuren

Voor alle gebieden gebruiken we de bestaande groenblauwe structuren als startpunt. Door groenblauwe structuren te verbinden, creëren we een robuuster netwerk voor klimaatadaptatie, biodiversiteit en recreatie. We gebruiken de landschapsbiografie als basis hiervoor. Deze biedt richting aan hoe we historische structuren in de toekomst weer kunnen benutten. In het beleidskader Biodiversiteit zijn gewenste verbindingen opgenomen die we vanuit water, bodem en biodiversiteit in alle gebieden als leidend element in de vormgeving meenemen.

6.1.3. Werkwijze water en bodem sturend

Water en bodem écht leidend laten zijn, begint met een fundamenteel andere houding en benadering van ruimtelijke ingrepen. Het College van Rijksadviseurs heeft daarom een praktijkgids uitgebracht met 6 stappen om in projecten, programma's en bij beleidsontwikkeling te werken vanuit het principe 'water en bodem sturend':

De zes stappen voor water en bodem sturend uit de Praktijkgids WaBoS:

1. Analyseer de ondergrond
2. Kijk ver vooruit en naar het grote geheel
3. Breng kantelpunten in beeld
4. Betrek alle gebiedskenmerken en plannen
5. Verken de toekomst met scenario's en inrichtingsvarianten
6. Maak een ontwikkelstrategie

6.2. Afwegingen bij gebiedsontwikkelingen

Het is zaak om de veelzijdigheid van water te gebruiken als instrument om mens en natuur veel meer te betrekken bij ruimtelijk ontwerp. De punten die we meenemen in de afwegingen bij gebiedsontwikkelingen zijn:

- De weging waterbelang, waarbij we Wetterskip Fryslân zo vroeg mogelijk betrekken als waterautoriteit.
- Een klimaatbestendig inrichting om nu en in de toekomst schade en extra kosten te voorkomen. Hier zijn zowel de keuze van de bouwlocatie van belang als de wijze van inrichten van het gebied. Wij passen de door het Rijk geïntroduceerde instrumenten voor klimaatadaptief inrichten en afwegen toe:
  - Maatlat 'Groene klimaatadaptieve groene gebouwde omgeving', die duidelijk maakt hoe klimaatadaptief bouwen en inrichten eruitziet;
  - Ruimtelijk afwegingskader klimaatadaptieve gebouwde omgeving' om bij locatiekeuzes en inrichtingskeuzes voor nieuwe woningbouw, werklocaties, publieke gebouwen of industriegebieden een goede afweging te maken vanuit het water- en bodemsysteem.
- Een inrichting die minimaal voldoet aan waterkwaliteitsniveau levendig en die een goede waterkwaliteit waarborgt met bijvoorbeeld een helofytenfilter of een zuiverende berm;

- Groen en blauw hebben een belangrijke rol bij het verbeteren van de gezondheid.[3] Deze effecten kunnen worden gemaximaliseerd door water openbaar toegankelijk te houden en te kijken naar verschillende soorten groen en water;
- Het toepassen van innovaties en zichtbaar maken van slimme wateroplossingen, waarbij we in een aantal showcases of projecten kiezen voor een hogere ambitie;
- Bij het ontwerp en beheer van assets eisen stellen aan klimaatadaptiviteit, circulariteit en emissies;
- Het uitgangspunt 'Elke druppel water heeft waarde';
- De richtlijnen chloridehoudende grond;

We zoeken een balans tussen wat we wettelijk moeten en wat wij hier zelf als eisen aan toevoegen.

6.3. Afwegingen in stedelijk gebied en dorpen

De stad en veel omliggende dorpen zijn van oorsprong ontstaan op een hoger gelegen kwelderwal. De uitgebreide groenblauwe verbindingen tussen stad en omgeving zijn echte kernkwaliteiten. Denk bijvoorbeeld aan de Dokkumer Ie, de Potmarge in Leeuwarden of de Boarn in Jirnsum. Verbinden en vergroenen gaan in bebouwd gebied voor het verwaarden. Enkel in de binnenstad ligt de nadruk op het verwaarden van water, binnen de randvoorwaarden van de groenblauwe basis.

Voor de stad Leeuwarden zijn de groenblauwe structuren voor ecologie en klimaatadaptatie in nader detail uitgewerkt in de Leeuwarder ecologische structuur (LES). Deze LES geeft aan welke structuren er al bestaan en welke knelpunten er zijn. Dit vormt de basis voor het herstellen, versterken en uitbreiden van de ecologische structuren in de stad.

6.3.1. Inrichtingsprincipes stedelijk gebied en dorpen

Bij het toekennen of wijzigen van functies en grondgebruik hanteert de gemeente de volgende principes vanuit water:

1. Ecologische waarde en potentie in beeld. Wat wil je behouden, wat versterken? Beperken bodemafdekking en meer 'groenblauwe' bodems.
2. Waterkwaliteit waar mogelijk verbeteren, zeker waar nodig in verband met KRW-doelen.
3. Belevingswaarde versterken. Gebruikswaarde voor bewegen aan/bij het water.
4. Interactie met ander(e) gebruik(ers) in beeld.
5. Totale levensduur kosten van kapitaalgoederen wegen, oftewel rekening houden met niet alleen de investeringskosten, maar ook de kosten voor beheer & onderhoud, bediening, sloop/ vervanging.
6. Kosten versus baten in beeld, ook voor de bijdrage aan de basis.

6.4. Afwegingen in Landelijk gebied – kleigronden (Westergo, Oostergo, Middelzee)

In de gemeente overheerst de aanwezigheid van kleigronden. De Middelzee bestaat uit jonge zeeklei en wordt geflankeerd door de oudere zeekleilandschappen Westergo en Oostergo. Voldoende beschikbaarheid van zoetwater (en daarmee een antwoord op de kwesties droogte en verzilting) is voor de kleilandschappen de grootste opgave. Een tweede wateropgave in dit gebied is toenemende wateroverlast, vooral bij piekbuien.

3 https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/who-groen-en-water-zijn-bijna-altijd-goed-voor-de-mentale-gezondheid-van-de-gebruiker
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/342931/9789289055666-eng.pdf

6.4.1. Meer water vasthouden

Structurerende keuzes die het Rijk maakt, gaan over de aanvoer van zoetwater, maar tegelijkertijd geven Rijk en waterschappen geen garanties dat daarmee altijd voldoende zoetwater beschikbaar is. Dit betekent dat alle watergebruikers er rekening mee moeten houden om zelf maatregelen te nemen om beter bestand te zijn tegen periodes van extreme droogte, watertekorten en verzilting. Daarvoor is het noodzakelijk dat meer water wordt vastgehouden in het gebied.

6.4.2. Doelstelling FPLG: 10% groenblauwe dooradering

In het landelijk gebied zijn vooral het waterschap en de provincie aan zet als het gaat om de watervoorraad en de kwaliteitsverbetering van het oppervlaktewater. Als gemeente Leeuwarden zien we het belang hiervan en blijven we actief in gesprek met waterschap en provincie over hoe er bijvoorbeeld meer water vastgehouden kan worden in het watersysteem. Vanwege onze ambities op het gebied van het herstel van biodiversiteit is ruimte voor natuurvriendelijke oevers en een passend beheer eveneens een belangrijke insteek. In het landelijk gebied is de opgave vanuit het FPLG om toe te werken naar 10% groenblauwe dooradering in 2050. De helft hiervan moet al voor 2030 gerealiseerd worden. Momenteel is de groenblauwe dooradering in de provincie 2%. Dit betekent dus een forse toename. Wij onderstrepen deze doelstelling in de gebiedsprocessen.

De gemeente heeft in het landelijk gebied zelf relatief weinig eigen areaal en kan dus zelf weinig op eigen gronden bijdragen aan de opgaven. Wel heeft de gemeente een nadrukkelijke rol in de planologie. Bij de toedeling en regulering van functies kan de gemeente dan ook voorwaarden stellen.

6.4.3. Inrichtingsprincipes kleigronden

Bij het toekennen of wijzigen van functies en grondgebruik hanteert de gemeente de volgende principes vanuit water:

1. Ontwikkelingen gericht op verwaarden dienen bij te dragen aan een gezonde, duurzame leefomgeving en een toekomstbestendige groenblauwe basis. Denk bijvoorbeeld aan natuurlijke oevers en vuilwaterinzamelpunten.
2. Ruimte maken voor het vasthouden en bergen van water.
3. Geen functies toevoegen die niet zouttolerant zijn.

KANSEN

- Koppelingen met het zijn van een proeftuin voor watertechnologie
- Waterberging koppelen aan recreatie
- Koppelingen met een natuurinclusief platteland
- Vergroten biodiversiteit, kansen voor recreatie, kansen voor opwek duurzame energie

6.5. Afwegingen in Landelijk gebied – veengronden (Lage Midden)

In het oosten van de gemeente liggen veengronden in een vrij smalle zone tussen zand en klei als onderdeel van het Lage Midden van Fryslân. De veenmoerassen Alde Feanen en Groote Wielen vormen hierin belangrijke natuurkernen.

6.5.1. Veenweideprogramma 2021-2030

Vertragen van bodemdaling, reduceren van CO2-emissies, een waterrobuust en klimaatbestendig watersysteem en verhogen van biodiversiteit in combinatie met een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw, is de grote opgave in de veengebieden. Ook is de opgave om zo min mogelijk van de watervraag af te wentelen op andere gebieden.

De bodemdaling hangt sterk samen met toenemende droogte in het zomers, huidig peilbeheer en de daarmee gepaard gaande lage grondwaterstanden in de gebieden. Deze lage grondwaterstanden leiden onder andere tot funderingsproblematiek.

Provincie en waterschap zijn aan zet om in deze gebieden toe te werken naar hogere grondwaterstanden en het stoppen van veenoxidatie en waar mogelijk realiseren van veengroei. Het huidige Veenweideprogramma Friesland noemt een streefpeil voor de grondwaterstand van gemiddeld 40 cm onder het maaiveld bij het dikke veen (gebieden met een veenpakket van meer dan 80 centimeter dik).

6.5.2. Doorwerking Water en Bodem sturend vanuit Rijk

De brief Water en bodem sturend van het Rijk noemt als structurerende keuze een grondwaterpeil van 20cm tot 40cm onder maaiveld, afhankelijk van bodemcompositie, watersysteem en behoeften van het gebied. Ook is het nodig om de aanvoer van gebiedsvreemd water te minimaliseren. Zoveel mogelijk zoetwater moet beschikbaar zijn voor peilopzet en tegengaan van verzilting. Het meer vasthouden van gebiedseigen water zal gebiedsgericht worden opgepakt. We leveren als gemeente een bijdrage aan de opgaven vanuit de toedeling en regulering van functies (via het Omgevingsplan). Ook communiceren we, onder andere via het Funderingsloket, over de ontwikkelingen in het gebied.

6.5.3. Inrichtingsprincipes veengronden

Bij het toekennen of wijzigen van functies en grondgebruik hanteren we de volgende principes vanuit water:

1. De ruimte in relatie tot water, bodem en natuur is bepalend voor de ruimte die er is voor andere (landbouw)functies.
2. Omdat het watersysteem steeds meer ruimte in beslag zal nemen, bieden we in de veengebieden meer ruimte voor aanvullende verdienmodellen. Tegelijkertijd moeten we bij de inrichting van het gebied rekening houden met (toekomstige) waterberging en/of hogere grondwaterstanden. We moeten voorkomen dat we nieuwe functies toestaan waar in de toekomst geen ruimte meer voor is.

KANSEN

- Vergroten biodiversiteit, kansen voor recreatie, kansen voor opwek duurzame energie.
- Nieuwe verdienmodellen voor de landbouw.

7. Doorwerking

7.1. Relatie met ander beleid

Het Beleidskader water volgt uit de omgevingsvisie van de gemeente Leeuwarden. Dit betekent dat we de ambities uit de omgevingsvisie op alle thema's volgen, en deze op het gebied van water verbijzonderen. De belangrijkste aanscherping die we in het Beleidskader water hebben gemaakt ten opzichte van de omgevingsvisie is de specifiekere indeling van het landelijk gebied.

Onder de omgevingsvisie zijn, naast het thema water, op meerdere thema's beleidskaders opgesteld. De volgende beleidsstukken zijn nauw verweven met elkaar en met dit Beleidskader water.

7.1.1. Beleidskader Biodiversiteit

Groen en blauw hebben een sterke relatie. Voldoende water en schoon water zijn een belangrijke voorwaarde voor het herstel van biodiversiteit. In dit Beleidskader water borgen we de blauwe biodiversiteit en zijn we dienend aan de doelstellingen uit het beleidskader biodiversiteit. In het Beleidskader water hebben we geen eigen uitgangspunten op dit punt, maar onderschrijven we de structuren die zijn uitgewerkt in de Leeuwarder Ecologische Hoofdstructuur

7.1.2. Programma Volhoudbaar/ Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie

Een groenblauwe leefomgeving, waarin water, bodem en biodiversiteit sturend zijn, levert een directe bijdrage aan het klimaatadaptief maken van de gemeente. In dit beleidskader borgen we deze uitgangspunten en ondersteunen we de gemeentelijke doelstellingen op Klimaatadaptatie. De uitvoeringsagenda richt zich vooral op waterberging, tegengaan van hittestress en droogte in bebouwd gebied. Dit beleidskader besteedt ook aandacht aan wat er nodig is in landelijk gebied.

7.1.3. Gezondheidsnota Samen Gezond

De gezondheidsnota benadrukt het effect van de sociale en fysieke leefomgeving op iemands gezondheid. Zij beschrijft een leefomgeving die de gezondheid bevordert als een omgeving die uitnodigt tot een gezonde leefstijl, met bijvoorbeeld de mogelijkheid om te wandelen in een groene omgeving, te fietsen, te spelen, te ontmoeten en gezond te eten. In dit Beleidskader water borgen we de uitgangspunten voor het creëren van een dergelijke gezonde (groenblauwe) leefomgeving die uitnodigt tot bewegen. Vertaling van de ambities uit de Gezondheidsnota in concrete uitwerking in bijvoorbeeld normen, regels en/of instrumentaria moet nog vorm krijgen.

7.1.4. Beleidskader Economische Ontwikkeling

Ontwikkelopgaven binnen de economische ontwikkeling zijn onder andere watertechnologie en cultuur- en watertoerisme. Beide worden in dit Beleidskader water geborgd en voorzien van randvoorwaarden vanuit de andere twee hoofdopgaven. Bij een verdere uitwerking van deze ontwikkelopgaven dienen deze randvoorwaarden te worden ingevuld.

7.1.5. Beleidskader Mobiliteit

Blue mobility is een mooie verbinding tussen mobiliteit en water. Uit het beleidskader mobiliteit is in dit beleidskader overgenomen dat de gemeente, conform Regionaal Mobiliteitsprogramma Fryslân, een verschuiving stimuleert van wegtransport naar vervoer over water. Het Beleidskader water is echter niet de plek om dit nader uit te werken.

Ook is er afgestemd met de opstellers van een aantal ontwikkelkaders. Het Ontwikkelkader Prinsentuin en het Ontwikkelkader Spoordok hebben overeenkomstige thema's en zijn inhoudelijk afgestemd.

7.2. Doorwerking in dagelijkse praktijk

Wat verandert er in de dagelijkse gemeentelijke praktijk na het vaststellen van dit beleidskader water? De belangrijkste wijziging is dat er een ordening is aangebracht in de weging van het thema water versus andere thema's en ook binnen de drie hoofd-wateropgaven. Voorop staat dat we het uitgangspunt 'water, bodem en biodiversiteit sturend', moeten doorvertalen naar onze werkzaamheden. Dit betekent allereerst dat de interne organisatie geïnformeerd/ getraind moet worden over en ingericht op wat water, bodem en biodiversiteit sturend voor hen betekent. Dit geldt met name voor de medewerkers die in het fysieke domein actief zijn.

Wanneer we vanaf de start van projecten en ontwikkelingen water, bodem en biodiversiteit sturend als leidend uitgangspunt nemen, dan wordt het resultaat van een afweging anders dan die nu wellicht is, maar dit hoeft niet persé tot hogere kosten te leiden.

7.2.1. Aanzet uitvoeringsprogramma

Met de vaststelling van dit beleidskader zijn ook concrete acties nodig. Deze worden vastgelegd, SMART gemaakt en geprioriteerd in een uitvoeringsprogramma. Hieronder worden per thema uit dit beleidskader een aantal aandachtspunten genoemd die bij het opstellen van een uitvoeringsprogramma terug zullen komen.

Voldoende water

- Actieve positie van de gemeente naar inwoners, onderwijs en (kleine) bedrijven toe. Voorlichten, adviseren en stimuleren, zodat ook zij passende maatregelen treffen, onder andere rond klimaatadaptatie en drinkwaterbesparing. Bijvoorbeeld bedrijven stimuleren om meer van elkaars (rest)water gebruik te maken.
- In Omgevingsplannen maatwerkregels opnemen voor het beperken van drinkwatergebruik door bedrijven en het inzetten van meervoudige waterbronnen (doelmatig gebruik grondstoffen).
- Bij dilemma's rond grondwaterstand versus boomaanplant of water in huizen is ingrijpen op de grondwaterstand de laatste optie. Eerst onderzoeken we andere oplossingen ('comply or explain').

Schoon en gezond water

- Monitoring waterkwaliteit inregelen en inrichtingsmaatregelen treffen volgend op de doelen voor overige wateren.
- Inrichting van het water aanpassen aan beoogde waterkwaliteit en biodiversiteit (bijvoorbeeld van harde oevers naar natuurvriendelijke oevers).
- Met provincie en waterschap een gezamenlijke aanpak afstemmen voor bedrijven met grote lozingen. Nagaan of deze voldoen aan de meest actuele normen en of er sprake is van stoffen die niet te zuiveren zijn in de RWZI. Zo nodig in gesprek gaan met de betreffende bedrijven, niet alleen over normen maar ook over maatschappelijke verantwoordelijkheid.
- Volgen onderzoek en monitoring van effecten aquathermie door Wetterskip Fryslân en deze doorvertalen naar eigen beleid en projecten.
- Energiesystemen voorschriften meegeven over hoe om te gaan met onder andere zouthoudend water, in relatie tot oppervlaktewater, grondwater, riolering en bodem.

Ruimte voor water

- Een waterstructuurplan uitwerken met Wetterskip Fryslân, en daaruit maatregelen formuleren.
- Meer ruimte maken voor water heeft een impact op bijvoorbeeld een GREX van een gebiedsontwikkeling. In een GREX is tot op heden onvoldoende oog voor toekomstige kosten als we een gebied niet toekomstbestendig inrichten (water, bodem en biodiversiteit).
- Blijven stimuleren en faciliteren van inwoners, woningcorporaties en bedrijven om te ontstenen en regentonnen, groene daken, wadi's, etc. aan te leggen. Subsidies voor inwoners en bedrijven behouden.
- Maatwerk in gebruik van groen in de openbare ruimte; droogtebestendig en/of bestand tegen hogere grondwaterstanden.

Watergebonden kapitaalgoederen

- Kritisch zijn op toevoegen van nieuwe assets en wijzigingen van assets. Beoordelen of bestaande assets verwijderd kunnen worden.
- Toekomstig beheer en onderhoud van kapitaalgoederen borgen bij realisatie en mogelijke effecten op natuurwaarden en biodiversiteit meewegen.
- Vervanging van kapitaalgoederen zo uitvoeren dat deze functioneel zijn afgestemd op fluctuerende oppervlaktewaterstanden.

Beleving van het water

- Bij investeringen in de openbare ruimte en in ontwikkelkaders rekening houden met de beleefbaarheid, zichtbaarheid en toegankelijkheid van het water.

Water voor beweging

- Bij herinrichting van straten langs het water de beleving van water versterken (bv nieuwe fietspaden langs water).
- Bepalen wat er nodig is aan veiligheidstrappen en -vlonders en hier geld voor aanvragen.
- Uitwerken ontmoedigen zwemmen op verboden locaties.

Recreatievaart

- Vergroten van zichtbaarheid en marketing van de kleine recreatievaart: sup's, kano's en roeien.
- Op termijn onderzoeken of het toepassen van QR-codes bij betaalde ligplaatsen efficiënt en rendabel voor de gemeente kan zijn.
- Het realiseren van een beleidsregel verdeling ligplaatsen pleziervaartuigen.
- Afronden kaart van vaarnetwerk met daarin ook wateren zonder de status vaarweg waar in de praktijk wel gevaren wordt of die potentie hebben als vaarweg. Dan afweging maken of nieuwe vaarverbindingen wenselijk zijn (ook vanuit water, bodem, biodiversiteit) en potentie hebben.
- Momenteel heeft de gemeente geen financiële middelen voor vaarwegbeheer bij calamiteiten in het gemeentelijk water. Om de veiligheid in het water te waarborgen is het nodig om dit soort kosten mee te nemen in de beheerkosten voor het gemeentelijk water.

Watertechnologie: een uniek profiel

- Launching customer zijn voor technologieën die linken aan wateropgaven;

Cultuur- en water(sport)toerisme

- Monitoren van het gebruik van het water door recreatie en water(sport)toerisme.

- Afweging inzet van Boa's domein II met bijbehorend vaartuig en ligplek.
- Grou als toegangspoort naar de Alde Feanen beter op de kaart zetten qua informatievoorziening aan recreanten en toeristen. Geen inzet op groei in aantal bezoekers, tenzij er een integrale afweging gemaakt wordt tussen natuurwaarden, leefbaarheid en economische meerwaarde.

Vervoer over water

- Potentie goederenvervoer over water onderzoeken in samenwerking tussen mobiliteit, EZ en water.

7.3. Doorwerking in actuele vraagstukken

Kijkend naar de afwegingskaders zoals die geformuleerd zijn in dit beleidskader, dienen voor vraagstukken over investeringen in en aan water(wegen) de volgende punten te worden beoordeeld:

- Effect op voldoende drinkwater
- Effect op waterkwaliteit
- Effect op ruimte voor water
- Effect op biodiversiteit
- Kosten beheer en onderhoud watergebonden assets
- Effect op de beleving van het water
- Effect op beweging in/op/aan het water
- Effect op andere watergebruikers

Daarnaast is altijd een watervergunning van Wetterskip Fryslân nodig. Ook zij kijkt bij de besluitvorming over deze vergunning naar onder meer waterkwaliteit en doorvoercapaciteit.

Alle voor de hand liggende en wenselijke ommetjes en verbindingen via het water zijn inmiddels in beeld gebracht. De Jorwerter Feart gebruiken we als casus waarin we de hierboven genoemde punten beoordelen. Hierna kan deze werkwijze van toepassing worden op alle andere potentiële vaarwegen. We schetsen hieronder de casus Jorwerter Feart en beschrijven enkele andere concrete locaties waar deze werkwijze gehanteerd gaat worden.

7.3.1. Jorwerter Feart

Maatschappelijk en politiek is de wens uitgesproken om de Jorwerter Feart en andere kleine vaarwegen bevaarbaar te maken voor waterrecreatie (kano, sup, schaatsen, elektrisch varen, roeien) en als overheden de verantwoordelijkheid (en kosten) voor het beheer te nemen. In het licht van het beleidskader water beschouwen we recreatief gebruik van vaarten als onderdeel van hoofdopgave 2, namelijk de benutting van water voor een gezonde en duurzame leefomgeving. Daarbij is het passend dat de gemeente faciliteert. De mogelijkheden voor gebruik worden bepaald door de kaderstelling vanuit hoofdopgave 1, de basis toekomstbestendig op orde. Dit is ook de aanpak die momenteel wordt gevolgd.

Voor de Jorwerter Feart is in beeld gebracht wat de huidige toestand is van het water (diepte, breedte) en de toestand en afmetingen van de voorzieningen langs en over het water (aanlegsteigers, bruggen). Hieruit volgt een raming van de kosten om dit traject geschikt te maken voor het beoogde gebruik als vaarweg klasse F (sloepen). Een alternatief voor de formele vaarwegstatus is dat in beeld wordt gebracht hoe door passend beheer het water geschikt is te maken voor het beoogde gebruik. In dat geval heeft de provincie geen rol, maar zijn de gemeente en Wetterskip Fryslân de partijen die hierover onderling afspraken maken. Kosten zijn zowel eenmalig (op diepte brengen van de watergang, aanleg of vervanging van voorzieningen) als structureel (afspraken over beheer, zelf of door anderen). Op basis deze inzichten

kunnen de kosten worden afgezet tegen de maatschappelijke waarde en kan een besluit worden genomen. Op dit moment is waterkwaliteit bepalend voor een volgende stap in het onderzoek. In hoofdopgave 1, de basis op orde, is waterkwaliteit een belangrijke voorwaarde voor het toestaan van gebruik en ontwikkelingen. De Jorwerter Feart en diverse andere watergangen zijn aangewezen als KRW-waterlichaam. Deze vallen onder de vereisten van de Kaderrichtlijn Water. Op basis hiervan worden eisen gesteld aan de waterkwaliteit, onder andere ten aanzien van de ecologie (die onder andere wordt bepaald aan de hand van waterplanten). Een ecologisch onderzoek in de zomer 2024 moet inzicht geven in de huidige ecologische kwaliteit en hoe het beheer en het gebruik als vaarweg zich hiertoe verhoudt.

7.3.2. Potmarge

De politieke wens is om de ontwikkelingsvisie voor het gebied Potmarge te actualiseren en de buurt hierbij te betrekken. In het programma Binnenstad is duidelijk geworden dat de Potmarge kan worden beschouwd als onderdeel van de groenblauwe 'vestingroute'. Opwaarderen van de Potmarge tot vaarroute betekent dat de aantakking van de Potmarge op de Zuiderstadsgracht (Spoorbrug en onderdoorgang Zuidergracht) op doorvaarthoogte voor sloepen moet worden gebracht. Ook zou het betekenen dat nog eens 3 bruggen op hoogte worden gebracht als het onderdeel wordt van een doorgaande route. Zo lang de Spoorbrug niet aangepakt wordt, is opwaarderen tot vaarroute niet realistisch.

In het licht van het Beleidskader water en de gebiedsgerichte uitwerking ligt het voor de hand dat de Potmarge een onderdeel is van recreatief gebruik. Het gebied is wel nadrukkelijk afwijkend van bijvoorbeeld de grachten door een duidelijk groen profiel; biodiversiteit is hier belangrijk en andere activiteiten moeten hiermee nadrukkelijk rekening houden. Een intensivering van het gebruik binnen die voorwaarden wordt mogelijk geacht. Vanwege het karakter van de Potmarge is aan te bevelen om vooruitlopend op een zero-emissie in de binnenstad hier al maatregelen te treffen zodat hier alleen emissievrij mag worden gevaren en er bovendien snelheids- en andere gebruiksbeperkingen gelden. Dit is niet zonder meer mogelijk met de huidige gemeentelijke bevoegdheden. Daarom is de aanbeveling om hiertoe de mogelijkheden te onderzoeken en daarbij te starten met een verkenning naar de overheveling van bepaalde handhavingstaken op het water naar de gemeente. Als duidelijk is wat hiertoe de mogelijkheden zijn en welke organisatorische en financiële gevolgen dit heeft, kan hierin definitief richting worden gekozen.

7.3.3. Oostelijke vaarroute en Prins Hendrikbrug

De politieke wens is om recreatievaart (motor- en zeilboten) via de Oostelijke vaarroute mogelijk te maken (met als doel meer veiligheid op Van Harinxmakanaal en het benutten van mogelijkheden voor ligplaatsen en stedelijke ontwikkeling langs de oostelijke vaarroute) en daaraan gekoppeld de Prins Hendrikbrug beweegbaar te maken. Ook in het coalitieakkoord is de oostelijke vaarroute als ambitie opgenomen. De Oostelijke vaarroute zou de beleving van het water langs de zuidkant van de binnenstad en aan de Emmakade een boost kunnen geven. En daarmee kunnen leiden tot een stedenbouwkundige opwaardering/ herinrichting van bijvoorbeeld de Willemskade. Daarom is het project ook opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Binnenstad 2023-2030.

In het Beleidskader Mobiliteit is geconstateerd dat het openstellen van de oostelijke vaarroute voor recreatief vaarverkeer om aanpassingen vraagt aan bestaande infrastructuur en consequenties heeft voor ander huidig gebruik (o.a. wegverkeer en spoor). De bereikbaarheidsambities over het water enerzijds en de weg anderzijds zijn niet zonder meer te verenigen. Ook zijn er andere effecten: het resulteert effectief in minder vaarbewegingen bij de bruggen in het van Harinxmakanaal, de Slauerhoffbrug en de Verlaatsbrug en juist extra passages bij de bruggen in oostelijke richting (Prins Hendrikbrug, Beursbrug, Blokhuisbrug, 1ste Kanaalsbrug, Pieter Stuyvesantbrug, spoorbrug Leeuwarden Groningen en Greunsbrug). Net als bij de Vrouwenpoortsbrug vraagt dit om het afstemmen van brugbedieningstijden, die inmiddels deels vanuit de

provinciale centrale brugbediening en deels door eigen gemeentelijke brugwachters gebeurt.
Een aanvullend aandachtspunt is de gewenste frequentieverhoging op de spoorverbinding Leeuwarden-Groningen. Als de oostelijke vaarroute leidt tot meer vaarbewegingen, leidt dit ook tot meer onderbrekingen en zal tenminste moeten worden nagedacht over aanvullende voorzieningen op en langs het spoor. Het beleidskader mobiliteit constateert dan ook dat deze aandachtspunten verder moeten worden afgewogen bij een eventueel realisatiebesluit over de Oostelijke Vaarroute.

In het licht van het Beleidskader water voegen we enkele 'watergebonden' afwegingen toe in relatie tot het beweegbaar maken van de Prins Hendrikbrug. Rondom beweegbare bruggen en in formele vaarroutes gelden andere regels dan in geval van vaste bruggen en zonder een formele vaarwegstatus. Het zou betekenen dat de ligplaatsen van meerdere woonschepen komen te vervallen en dat ook de voorzieningen zoals de huursloepen niet op de huidige plek kunnen worden gehandhaafd.

Wat ook meegenomen moet worden in de afweging, is de impact van een toename in vaarbewegingen op de kades, op de reeds aanwezige en wellicht gewenste toename van biodiversiteit in en rond dit water en op de mogelijkheden voor andere watergebruikers.

Het is mogelijk interessant om te kijken naar een 'lichtere' uitvoering van de Oostelijke vaarroute, omdat dan alleen aanpassingen aan de 1e Kanaalsbrug nodig zijn.

7.3.4. Kletsefeart

In het coalitieakkoord is de ambitie opgenomen om de Kletsefeart in Stiens door te trekken naar de Finkumerfeart. Daardoor ontstaat een vaarrondje via genoemde vaarten, de Dokkumer Ee en de Stienservaart, een maatschappelijke meerwaarde in deze omgeving. In het licht van het Beleidskader water is de Kletsefeart een wens als onderdeel van hoofdopgave 2, een gezonde een duurzame leefomgeving. Daarnaast zou de vaart een bijdrage kunnen leveren aan opgaven op het gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit.

In de huidige planvorming is met name technisch gekeken naar de fysieke (on)mogelijkheden en een zeer globale kostenraming gemaakt van de aanleg van de vaart. Meer inzicht in de bijdrage van dit project aan de doelstellingen op het gebied van biodiversiteit, klimaatadaptieve inrichting, wateroverlast, waterkwaliteit en recreatieve potentie is nodig om een volwaardige afweging te maken over de wenselijkheid van deze verbinding.

Ook een verdieping op de technische uitwerking is nodig om de realiseerbaarheid te kunnen beoordelen. Daarbij gaat het om aspecten als kadeverlenging, grondverzet, vrijkomende grond, gevolgen voor bodem en milieu, kosten voor aanvullende voorzieningen op, over en langs het water, structurele beheerkosten.

Gezien het feit dat er met de realisatie van deze vaart meer ruimte voor de boezem ontstaat (Finkumerfeart is onderdeel van de boezem), moeten er ook bijbehorende keringen (polderdijken) veilig worden gehouden. Vroegtijdige afstemming met Wetterskip Fryslân over deze ingreep is noodzakelijk.

8. Participatie

Voor het beleidskader hebben we te maken met wettelijke taken. Op veel vlakken ligt de (hoofd) verantwoordelijkheid bij Provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân. Daarom hebben we deze vanaf het begin betrokken bij het proces. Met beide is uitgebreid gesproken. De input vanuit de gesprekken en vanuit het staande beleid van Provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân is verwerkt in dit beleidskader. Ook is hun reactie op het eerste concept beleidskader besproken en verwerkt.

De maatschappelijke partners die zijn geïnformeerd zijn Wetsus, Water Alliance, Marrekrite, It Fryske Gea, de kleine recreatievaart en het stadsstrand. Het eerste concept is gedeeld om te worden voorzien van opmerkingen. Ook de partners uit de gebiedsprocessen in het landelijk gebied hebben het eerste concept kunnen voorzien van opmerkingen. De participatie van deze partijen richtte zich voornamelijk op informeren en adviseren.

De participatie van deze partijen richtte zich voornamelijk op informeren en adviseren. Daarnaast zal er voor alle geïnteresseerde inwoners van de gemeente Leeuwarden een inloopbijeenkomst bij voorkeur in Grou worden georganiseerd. Water is een veelomvattend en tegelijk ook abstract thema.

Vanuit dit beleidskader werken we toe naar een uitvoeringsprogramma, waarin specifiekere projecten worden uitgedacht. Deze projecten komen dichter bij de inwoners en ondernemers. We zetten in die fase in op participatie van inwoners en ondernemers die bestaat uit informeren, adviseren en meedenken.

9. Financiële strategie

Met dit beleidskader leggen we de hoofdopgaven vast voor de lange termijn en de beleidsmatige doelen die daar invulling aan geven. Hiermee hebben we een kader om concrete maatregelen uit te werken die aan deze doelstellingen bijdragen. Het realiseren van de ambities heeft lange tijd nodig en strekt zich uit over meerdere bestuursperiodes. Hierbij merken we op dat onze eigen inspanningen sterk beïnvloed worden door besluiten van waterschap en provincie. We trekken dan ook samen op.

De opgaven in dit Beleidskader water vragen om nadere uitwerking, fasering en financiële vertaling. Dit geven we verder vorm in een uitvoeringsprogramma. In achtereenvolgende uitvoeringsprogramma's (met een beoogde looptijd van tenminste 4 jaar) werken we aan de realisatie van deze doelen. In het hoofdstuk Doorwerking dagelijkse praktijk is een doorkijk gegeven naar mogelijke maatregelen die in een uitvoeringsprogramma een plek krijgen. Momenteel is ook het Programma Water en Riolering (2023-2027) van kracht. Daarin zijn de beleidsuitgangspunten en de maatregelen benoemd op het gebied van onze verplichte watertaken met onder andere een aangescherpt maatregelenpakket op het gebied van klimaatadaptatie. Een uitvoeringsprogramma als uitwerking van het Beleidskader water zal hierop aanvullend zijn.

We hanteren de volgende uitgangspunten voor onze financiële strategie:

- Duidelijk is dat vanaf 2025 behoefte is aan extra personele capaciteit om de vervolgstappen daadwerkelijk vorm te geven. Het gaat daarbij om de vertaling van het uitgangspunt 'water, bodem en biodiversiteit sturend' en de wijze waarop innovaties doorwerken in onze manier van werken. Voor het treffen van maatregelen op korte termijn (2024-2026) wordt ingezet op financiering vanuit de huidige beschikbare middelen. Deze zijn met name gebaseerd op de instandhouding van de huidige gebruiksfuncties, waarmee er weinig ruimte is om extra maatregelen te treffen. Op onderdelen zou bestaand budget voor iets anders kunnen worden ingezet om de richting van het beleidskader alvast in gang te zetten. De keuzes hierover moeten nog worden gemaakt. Deze insteek betekent dat er in deze periode nog geen structurele ingrepen worden gedaan als gevolg van het beleidskader water, maar dat we anticiperen op de veranderingen.
- Ten behoeve van de periode 2026-2030 (samenvallend met een nieuwe bestuursperiode) wordt een pakket projecten en maatregelen uitgewerkt. Daarmee kan dan de eerste grote stap worden gezet in het realiseren van de drie hoofdopgaven uit het beleidskader. Deze worden in een nieuwe raadsperiode ter besluitvorming voorgelegd.
- Voor de langere termijn worden maatregelen opgenomen in achtereenvolgende uitvoeringsprogramma's. De grote vervangingsopgave (o.a. walkeringen, beweegbare bruggen) die zich met name in de periode 2040/2050 aandient krijgt daarbij specifieke aandacht omdat niet op voorhand duidelijk is welke consequenties dit heeft voor andere toekomstige investeringen.

Voor alle drie bovenstaande punten geldt dat we de mogelijkheden onderzoeken van cofinanciering vanuit Europa, het Rijk, de Provincie en het Waterschap.

Bijlagen

Bijlage 1 - KRW-waterlichamen Fries kleigebied - zoete polderkanalen

- Friese boezem - grote ondiepe kanalen
- Friese boezem - grote diepe kanalen
- Friese boezem - regionale kanalen met scheepvaart
- Friese boezem - regionale kanalen zonder scheepvaart
- Friese boezem - overige meren
- Alde Feanen
- Groote Wielen
- Laagveenplassen Friesland
- Kleine Wielen
- Sneekermeergebied e.o.

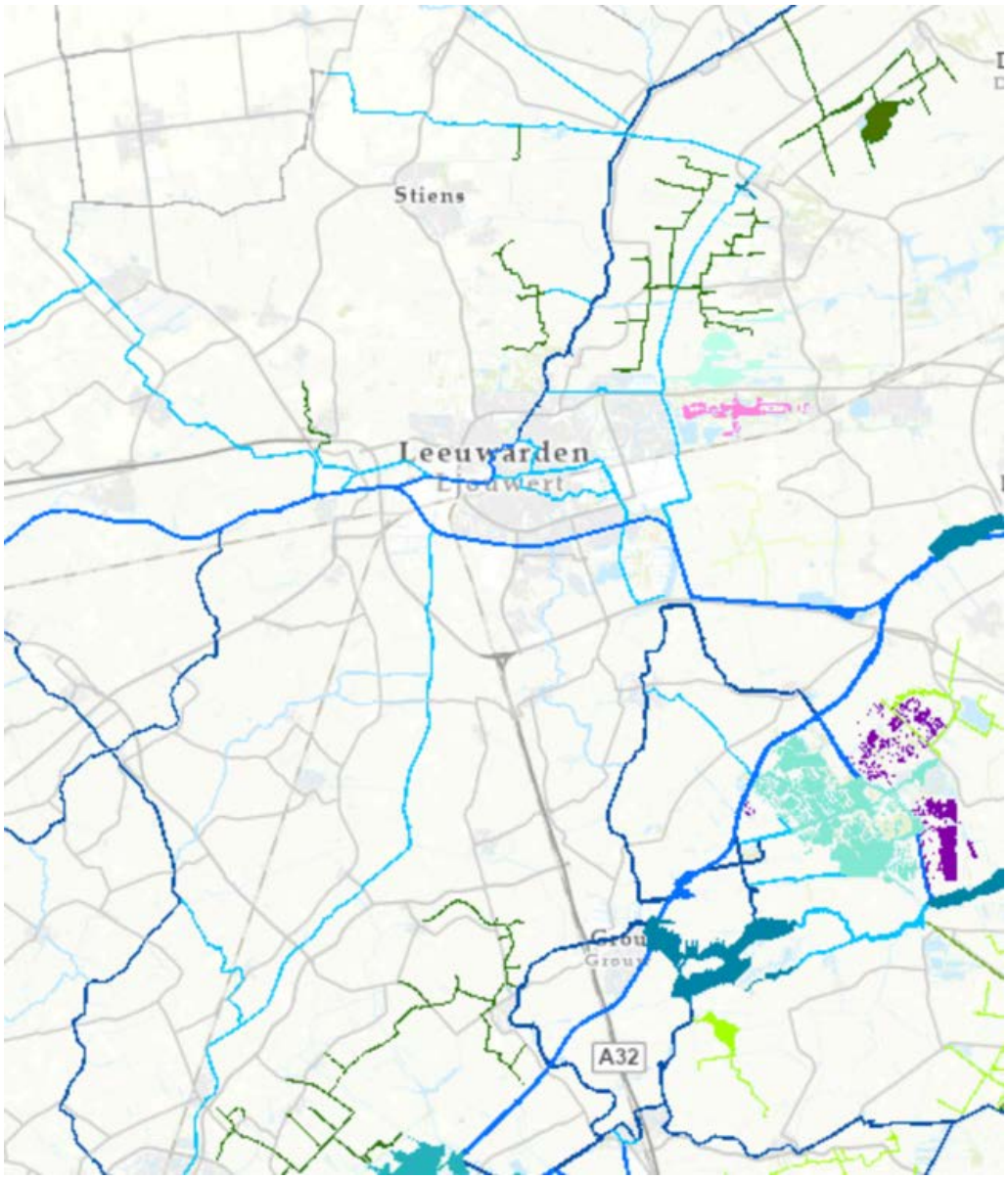

www.wetterskipfryslan.nl/kaarten/krw-wawterlichamenkaart

Bijlage 2 - Verdringingsreeks

Verdringingsreeks (art 3.14 (rangorde bij waterschaarste) Besluit kwaliteit leefomgeving)

Categorie 1 - **waarborgen veiligheid tegen overstroming** - **voorkomen onomkeerbare schade**	**Categorie 2** **nutsvoorzieningen**	**Categorie 3** **Kleinschalig hoogwaardig gebruik**	**Categorie 4** **Overige behoeften**
1. De stabiliteit van waterkeringen 2. Het voorkomen van klink en zettingen 3. Natuur (voorkomen onomkeerbare schade, anders cat. 4)	1. Drinkwatervoorziening (voor waarborgen leveringszekerheid, anders cat. 4) 2. Energievoorziening (alleen bij gevaar voor leveringszekerheid, anders cat. 4)	- tijdelijke beregening van kapitaalintensieve gewassen - verwerken van industrieel proceswater	- scheepvaart - landbouw - natuur (geen onomkeerbare schade) - industrie - waterrecreatie - binnenvisserij - drinkwatervoorziening (anders dan cat 2) - energievoorziening (anders dan cat 2) - overige belangen

Bijlage 3 - doelen waterkwaliteit overige wateren

Fryslân-breed wordt gewerkt aan doelen voor overige wateren in bebouwd gebied, afgeleid van de KRW. Met name visuele punten worden hierin meegenomen, met vooral ecologische parameters:

	Kwaliteitsniveau				
Kwaliteitselementen	**Laag (1)**	**Basis (2)**	**Levendig (3)**	**Natuurlijk (4)**	**Weging**
Bedekkings-percentage **algen en/of kroos**	> 40%	11-40%	5-10%	< 5%	2
Doorzicht	< 20 cm	> 20 cm	> 40 cm	> 60 cm of bodemzicht	2
Waterplanten (bedekking ondergedoken en drijfblad)	0% van beide lagen of; één óf beide lagen 100% of; ondergedoken 1 - 5% en geen drijfblad of omgekeerd.	Beide lagen 1-5% of; Ondergedoken 6-99 % én drijfblad 0% of omgekeerd.	Ondergedoken 6-99% én drijfblad aanwezig maar niet 11-80% en geen 100% of; Drijfblad 6-99% en ondergedoken aanwezig maar niet 31-80% en geen 100%.	Ondergedoken 31-80% én drijfblad 11-80%.	2
Plantendiversiteit (punten)	Minder dan 13	14-20	21-29	30 en meer	2
Zwerfvuil	Er ligt veel zwerfvuil in het water > 10 stuks per 100 m2	3 tot 10 stuks zwerfvuil in het water per 100 m2	1-2 stuks zwerfvuil in het water per 100 m2	0 stuks zwerfvuil in het water per 100 m2	1
Bedekking oevervegetatie	0%	1 – 9% of 90 – 100% of kademuur	10 – 39 of 80 – 89%	40 – 79%	1

Op basis van deze gewogen beoordeling wordt het kwaliteitsniveau van het water bepaald:

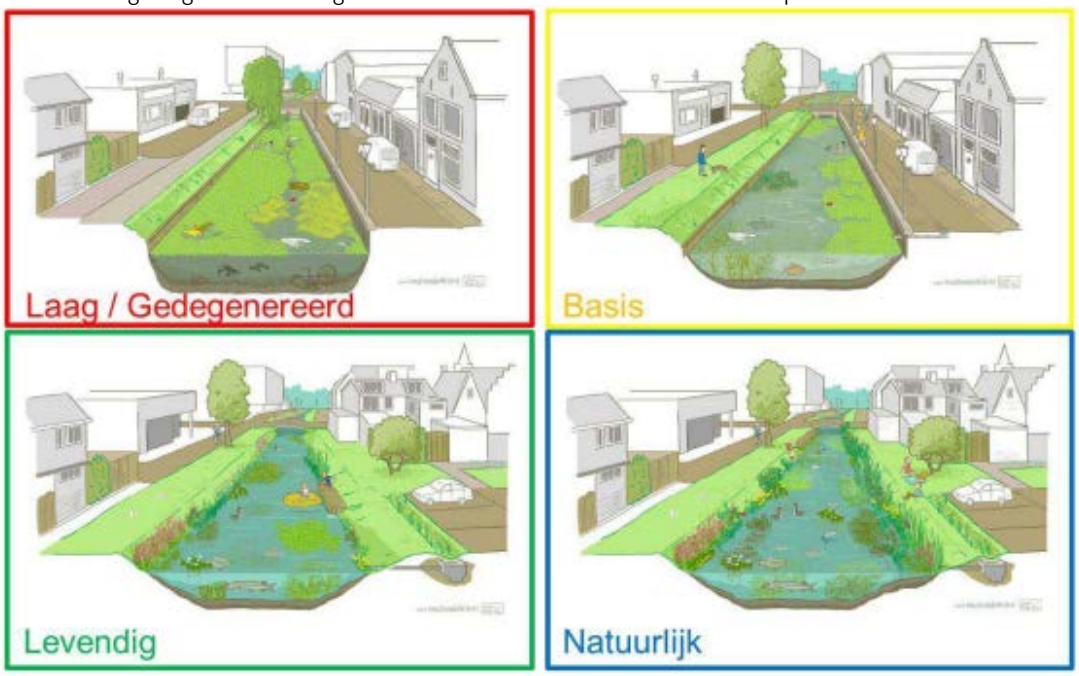

Het beleidskader biodiversiteit beschrijft hoe in 2030 de natuurinclusieve aanpak de norm is bij alle relevante werkprocessen van de gemeente Leeuwarden. Deze natuurinclusieve aanpak betekent onder andere:

- Een waterkwaliteit die minimaal voldoet aan het kwaliteitsniveau 'levendig'

Bijlage 4 – Groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving

Bijlage 5 – Overzicht overig beleid

Zowel (inter)nationaal als provinciaal is er een breed scala aan bestaand beleid rakend aan water dat doorwerkt naar de gemeente.

Internationaal

- Kaderrichtlijn water (KRW, Europees)
- Richtlijn Overstromingsrisico's (Europees)
- Duurzame Ontwikkelingsdoelen (VN)

Rijksoverheid

- Nationaal Water Programma
- KRW Deelstroomgebied Rijn Noord
- Overstromingsrisicobeheerplan
- Nationaal Deltaprogramma
- Deltaprogramma Waterveiligheid
- Deltaprogramma Zoetwater
- Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie
- Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
- Nationale Omgevingsvisie Extra (NOVEX)
- Kamerbrief Water en Bodem Sturend (WaBoS)
- Maatlat Groene Klimaatadaptieve Gebouwde Omgeving
- Ruimtelijk afwegingskader klimaatadaptieve gebouwde omgeving
- Praktijkgids WABOS
- Nationaal Deltraprogramma 2025

Provincie Fryslân

- KRW Nota 2022-2027
- Fries Bestuursakkoord Water en Klimaat (2021)
- Regionaal Waterprogramma (RWP, 2022)
- Gebiedsprogramma's: Agenda Waddengebied, Agenda IJsselmeer, Veenweideprogramma
- Provinciale Omgevingsvisie (POVI), De Romte Diele (2020)
- Gebruiksvisie Waterrecreatie Fryslân 2050 (2023)
- Fryslân Klimaatbestendig 2050+ (BOVI) (2023)
- Drinkwaterstrategie richting 2050

Wetterskip Fryslân

- Waterbeheerplan (WBP, 2022)
- Fryslân Klimaatbestendig 2050+ (BOVI) (2023)

Gemeente Leeuwarden

- Omgevingsvisie Vergroenen Verbinden Verwaarden (2021)
- Coalitieakkoord "Nu investeren in de toekomst – vergroenen, verbinden, verwaarden" (2022)
- Programma Water en Riolering (PWR, 2022)
- Uitvoeringsagenda klimaatadaptatie (2021-2035)
- Beleidskader biodiversiteit (besluitvorming 2024)
- Beleidskader mobiliteit (besluitvorming 2024)
- Beleidskader economische ontwikkeling 2023-2030
- Gezondheidsnota Samen gezond 2024-2028
- Uitvoeringsprogramma Binnenstad Leeuwarden 2023-2030
- Leeuwarder Energieagenda 2021-2024
- Visie Bezoek Leeuwarden 2025 (2021)
- Programma Volhoudbaar 2.0 (2023)
- Beheerplan voorziening waterwegen/baggeren (2023 – 2026)
- Beheerplan voorziening civiele kunstwerken (2023 – 2026)
- Beheer en onderhoud kapitaalgoederen (2022)
- Landschapsbiografie (2023)
- Aanwijzingsbesluit ligplaatsen (2024)
- Ontwikkelkader Prinsentuin (in ontwikkeling)
- Ontwikkelkader Spoordok (in ontwikkeling)
- Rondvaart en ligplaatsen beleid (in ontwikkeling)
- Routekaart Verduurzaming gemeentelijk vastgoed Leeuwarden (in ontwikkeling)

Bijlage 6 - Conceptkaart vaarwater oktober 2024

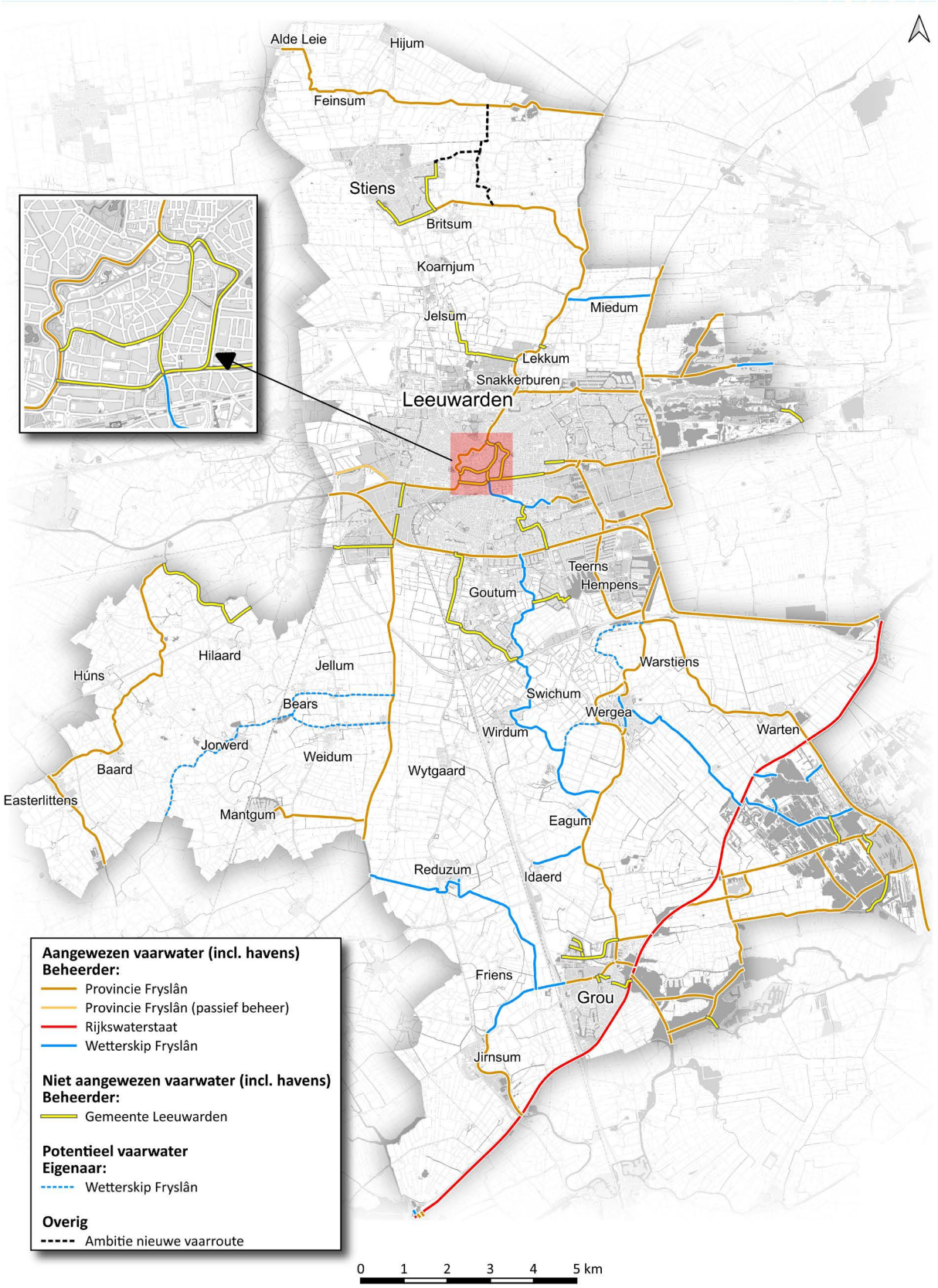

Bijlage 7 - Binnenvaartpolitiereglement

Geldend van 01-01-2017 t/m heden

Artikel 8.08. Watersport zonder schip

2. Zwemmen, watersport zonder gebruik te maken van een schip en onderwatersport zijn verboden:
   a. op een wachtplaats of in de onmiddellijke nabijheid van een brug, een sluis of een stuw;
   b. in gedeelten van de vaarweg bestemd voor de doorgaande scheepvaart;
   c. in routes van veerponten;
   d. in havens en nabij de ingangen daarvan;
   e. in de nabijheid van meergelegenheden;
   f. in gebieden aangewezen voor snelvaren of waterskiën;
   g. in de door de bevoegde autoriteit aangewezen gebieden.

(Bron: wetten.nl - Regeling - Binnenvaartpolitiereglement - BWBR0003628)

Gemeente Leeuwarden